

Sportdeelname en andere vormen van bewegen door Rotterdammers, 2011

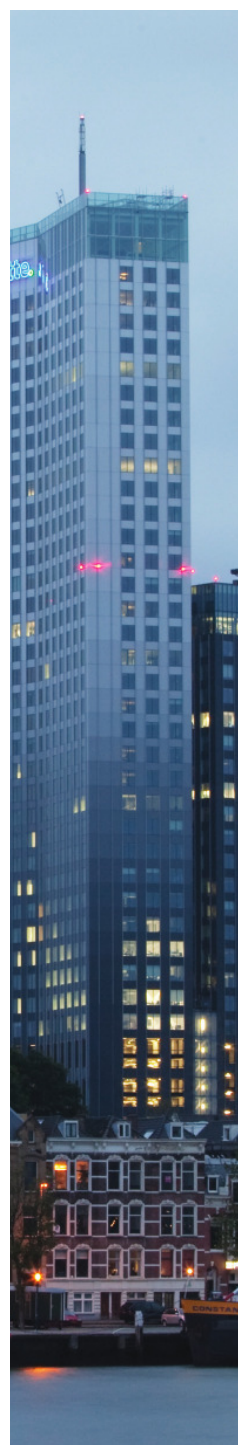
Centrum

voor

Onderzoek

en

Statistiek

Sportdeelname, en andere vormen van bewegen door Rotterdammers, 2011

Maaïke Dujardin & Chris de Vries

Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS)
mei 2012

In opdracht van Maatschappelijke Ontwikkeling (Sport en Recreatie)

© Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS)

Auteurs: Maaïke Dujardin & Chris de Vries

Project: 12-3585

Adres: Blaak 34, 3011 TA Rotterdam

Postbus 21323, 3001 AH Rotterdam

Telefoon: (010) 267 15 00

Telefax:(010) 267 15 01

E-mail: infocos@rotterdam.nl

Website:<http://www.rotterdam.nl/onderzoek>

INHOUD

Samenvatting	5
1 Inleiding	7
1.1 Plaatsbepaling van dit onderzoek	7
1.2 Onderzoeksopzet, betrouwbaarheid	7
1.3 Leeswijzer	8
2 Sportdeelname volgens definitie van de collegetarget	9
3 Sportdeelname door de jaren heen	11
4 Sportdeelname naar achtergrondkenmerken	13
4.1 Sportdeelname naar achtergrondkenmerken	13
4.2 Sportdeelname door kinderen	16
4.3 Sportdeelname naar achtergrondkenmerken door de jaren heen	17
5 Beginnen en stoppen met sporten en sportief zelfbeeld	19
5.1 Beginners en stoppers	19
5.2 Zelfbeeld van sporters	20
6 Andere vormen van bewegen	21
6.1 Landelijke beweegnormen	21
6.2 Tochtjes maken	22
6.3 Samenhang tussen tochtjes maken en sportdeelname	24
7 Sportdeelname uitgediept	25
7.1 Meest beoefende sporten	25
7.2 Plaats waar wordt gesport	28
7.3 Verband waarin wordt gesport	30
8 Bezoek aan sportevenementen	31
9 Sporten en bewegen in Rotterdam en de rest van Nederland	33
9.1 Rotterdams en landelijk onderzoek: appels met peren vergelijken?	33
9.2 Sportdeelname in andere grote steden	33
9.3 Andere sport- en beweeguitkomsten	34
Bijlagen	35

Samenvatting

Sportdeelname volgens de collegegetarget, de tussenstand

Een van de doelstellingen van het Rotterdamse college van B&W (2010-2014) is dat aan het einde van de collegeperiode (voorjaar 2014) de sportparticipatie van Rotterdammers op 64% moet liggen. Het gaat daarbij om Rotterdammers van 6 tot 80 jaar. Met sportdeelname wordt bedoeld minstens 12 keer sporten in de afgelopen 12 maanden, zoals dat ook is vastgelegd in de landelijke richtlijn sportdeelname onderzoek (RSO). Uit het VTO in het najaar van 2011 blijkt dat 59% van de Rotterdammers (6-80 jaar) aan deze definitie voldoet.

Ontwikkeling in de sportdeelname

Uit de afgelopen metingen van het VTO blijkt dat de sportdeelname is gestegen, maar in de laatste meting is het aandeel sporters niet verder gegroeid. Wel zijn de sporters dat *frequenter* gaan doen, waardoor het totale *volume* van de sportdeelname verder groeit.

Sportdeelname naar achtergrondkenmerken

Het aandeel sporters en de gemiddelde sportfrequentie is, net als voorgaande jaren, onder mannen, jongeren, hoger opgeleiden en westerse Rotterdammers groter dan onder vrouwen, ouderen, lager opgeleiden en niet-westerse Rotterdammers. In Rotterdam Centrum is de sportdeelname het hoogst (72%), in Overschie het laagst (45%).

Sportdeelname door kinderen

Vijf op de zes kinderen tussen de zes en twaalf jaar doen aan sport (exclusief reguliere gymlessen), gemiddeld twee à drie keer per week. Jongens doen dit maar iets vaker dan meisjes, maar sporten wel vaker per week. 6- tot en met 9-jarigen sporten minder en minder frequent dan 10- t/m 12-jarigen. Ruim driekwart van de (sportende) kinderen, sport bij een sportvereniging.

Beweegnormen

Rotterdam telt in vergelijking met het landelijk gemiddelde minder 18- t/m 80-jarigen die aan de drie beweegnormen (NNGB, Fitnorm en Combinorm) voldoen en relatief meer inactieven. Het zijn wederom vaker hoog opgeleide Rotterdammers, jongeren en westerse Rotterdammers die aan een of meer normen voldoen en vaker laag opgeleiden, ouderen en niet-westerse Rotterdammers die inactief zijn.

Takken van sport

De tien meest beoefende sporten van sporters die minstens eens per maand sporten zijn (in volgorde van populariteit): conditiefitness, hardlopen, krachtfitness, zwemsport, wielrennen, wandelsport, bowling, skiën, veldvoetbal en tennis. Met name fitness is de afgelopen jaren populairder geworden. Maar ook joggen/skeeleren en wandel- en fietssporten worden vaker beoefend. De deelname aan zwemsporten, wintersporten, en cafésporten is de afgelopen jaren afgenomen.

Verband waarin en plaats waar wordt gesport

Minimaal de helft van de Rotterdamse sporters sport ongeorganiseerd. Dat kan alleen zijn, maar ook met vrienden, familie, gezin of collega's. Daarnaast is ruim een derde van de sporters lid bij een sportschool of fitnesscentrum of lid van een sportvereniging. De helft van de sporters beoefent minstens één sport in les-, trainings-, competitie-, of toernooiverband.

Rotterdammers sporten veelal in parken/bossen, op de openbare weg, in fitnesscentra/sportscholen of in sporthallen/sportzalen/gymlokalen.

Tochtjes maken

Vier op de tien Rotterdammers maakt minimaal eens per maand een wandeltocht, een derde van de Rotterdammers maakt elke maand wel een fietstocht en 3% een skeeler- of skatetocht. Bij elkaar genomen maakt ongeveer de helft van de Rotterdammers minimaal eens per maand een tochtje, hetzij lopend, hetzij fietsend, hetzij op skeelers of skates. Sporters doen dit vaker dan niet-sporters.

Bezoek aan sportevenementen

Bijna de helft van de Rotterdammers heeft een van de (in de vragenlijst genoemde) sportevenementen in of rond Rotterdam bezocht. De grand Départ van de Tour de France werd het meest bezocht (maar dat was in de zomer van 2010), gevolgd door de Bavaria City Racing en de Marathon.

Rotterdam vergeleken

Rotterdammers doen minder aan sport dan inwoners van de meeste andere Nederlandse steden. Dit wordt *geheel* verklaard door de bevolkingsopbouw: Rotterdam telt relatief veel mensen met een niet-westerse afkomst en relatief veel laag opgeleiden. Deze groepen doen relatief weinig aan sport. Het ligt voor de hand (maar is niet geheel met zekerheid te zeggen) dat dit eveneens de verklaring is voor de relatief lage score van Rotterdam op de landelijke beweegnormen.

1 Inleiding

1.1 Plaatsbepaling van dit onderzoek

Elke twee jaar voert het Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS) van de gemeente Rotterdam een onderzoek uit naar de (vrije)tijdsbesteding van Rotterdammers. In het najaar van 2011 vond de negende editie plaats van dit Vrijetijdsonderzoek (VTO, voorheen ook wel VrijetijdsOmnibus genoemd). Het Cluster Maatschappelijke Ontwikkeling, (voorheen de dienst Sport en Recreatie) heeft het COS gevraagd de resultaten uit dit onderzoek over sportdeelname en andere vormen van bewegen te rapporteren.

Een bijzonder belang is er voor de uitkomst op een kengetal over sportdeelname, vanwege een politieke doelstelling van het huidige Rotterdamse college van burgemeester en wethouders. Zij hebben in hun collegewerkprogramma de *target* opgenomen dat tegen het einde van de collegeperiode (voorjaar 2014) de sportdeelname van Rotterdammers op 64% zou moeten liggen. Het volgende hoofdstuk valt wat dit onderwerp betreft met de deur in huis.

In het verleden werd in opdracht van de Bestuursdienst en de dienst Sport en Recreatie een aantal algemene vragen gesteld over vrijetijdsbesteding. Mede op grond daarvan werd dan een zogeheten “Algemene Rapportage” opgesteld. Deze algemene rapportage verschijnt deze keer niet. In het onderhavige rapport worden in opdracht van Sport en Recreatie de uitkomsten op het gebied van *sport en bewegen* gepresenteerd. Ook voor andere opdrachtgevers van het VTO 2011 zijn of worden in voorjaar/zomer 2012 de eigen, sectorale, uitkomsten gerapporteerd. Overigens wordt later in 2012 nog een bescheiden analyse verwacht waarin de uitkomsten van diverse opdrachtgevers met elkaar in verband worden gebracht.

1.2 Onderzoeksopzet, betrouwbaarheid

Het Vrijetijdsonderzoek 2011 betreft net als in eerdere jaren een groot aantal vragen over uiteenlopende vrijetijdsthema's. Het onderzoek bestaat grotendeels uit vragen die al heel wat jaren hetzelfde zijn. Daardoor is het mogelijk om enkele belangrijke kengetallen voor het Rotterdamse beleid te monitoren, waaronder de collegetarget op het gebied van sportdeelname.

Door de omvang van de steekproef in 2011 zijn uitspraken op het niveau van afzonderlijke deelgemeenten verantwoord. Om budgettaire redenen was de steekproef *per vragenlijst* overigens kleiner dan in de twee voorgaande edities, maar anders dan voorheen waren er nu *twee* vragenlijsten. In beide vragenlijsten is een korte basisvraag gesteld over sportdeelname (tezamen ruim 5.700 respondenten, iets meer dan in 2009). In een van beide lijsten wordt er verder doorgevraagd naar verschillende aspecten van die sportdeelname (rond de 2.800 respondenten). Ook wordt in dezelfde vragenlijst ingegaan op andere vormen van bewegen en op sportdeelname door eventuele kinderen van de respondent.

In de bijlagen van dit rapport wordt verder ingegaan op de betrouwbaarheid van de in dit rapport beschreven onderzoeksuitkomsten en zaken als representativiteit. Enkele belangrijke zaken in die bijlagen: de respons en de representativiteit was deze keer weer behoorlijk goed te noemen en de betrouwbaarheid van gepresenteerde cijfers is vrij hoog (de onzekerheidsmarge als gevolg van het toeval bedraagt meestal maar een of enkele procentpunten).

1.3 Leeswijzer

Het VTO doet vanouds uitspraken over Rotterdammers in de leeftijd van 13 tot en met 75 jaar. Als dit rapport bijvoorbeeld vermeldt dat 20 procent van de Rotterdammers aan een bepaalde sport doet, betekent dat dus: 20 procent van de *13 tot en met 75 jarige Rotterdammers*. Dit geldt steeds, tenzij in de tekst anders wordt vermeld. Een van die uitzonderingen betreft de eerder genoemde collegetarget. Daar wordt gerapporteerd over Rotterdammers van 6 tot 80 jaar, zoals ook in de tekst van het betreffende hoofdstuk wordt vermeld.

In de volgende hoofdstukken worden de onderzoeksuitkomsten gepresenteerd en toegelicht. In hoofdstuk 2 wordt ingegaan op de mate van sportdeelname volgens de definitie van de collegetarget. Hoofdstuk 3 zet de sportdeelname in historisch perspectief en hoofdstuk 4 bespreekt de sportdeelname van verschillende groepen Rotterdammers, waaronder kinderen. Hoofdstuk 5 gaat in op de Rotterdammers die zijn gestopt of begonnen met sporten en het sportieve zelfbeeld van Rotterdammers en hoofdstuk 6 bespreekt andere vormen van bewegen. Hoofdstuk 7 gaat nog weer wat dieper in op de sportdeelname: welke sport beoefent men, op welke plaats en in welk verband? Hoofdstuk 8 bespreekt het bezoek aan sportevenementen en hoofdstuk 9, tenslotte, presenteert het sporten en bewegen van Rotterdammers in vergelijking met dat van andere inwoners van Nederland. De bijlagen van dit rapport geven een onderzoeksverantwoording.

2 Sportdeelname volgens definitie van de collegetarget

Een van de doelstellingen van het Rotterdamse college van B&W (2010-2014) is dat aan het einde van de collegeperiode (voorjaar 2014) de sportparticipatie van Rotterdammers op 64% moet liggen. Het gaat daarbij om Rotterdammers van 6 tot 80 jaar. Met sportdeelname wordt bedoeld minstens 12 keer sporten in de afgelopen 12 maanden, zoals dat ook is vastgelegd in de landelijke richtlijn sportdeelname onderzoek (RSO). Uit het VTO in het najaar van 2011 blijkt dat 59% van de Rotterdammers (6-80 jaar) aan deze definitie voldoet.

In het VTO is in het verleden steeds aan Rotterdammers van *13 t/m 75 jaar* gevraagd naar hun sportdeelname. Vanwege de formulering van de collegetarget is die meting de laatste keer uitgebreid. In het laatste VTO (van najaar 2011) zijn vragen toegevoegd over de sportdeelname van kinderen en zijn tevens Rotterdammers van ouder dan 75 jaar bevraagd. De onderstaande tabel toont de sportdeelname van Rotterdammers, uitgesplitst naar leeftijd, waarbij ook de 6 tot en met 12-jarigen zijn meegenomen en de groep senioren is uitgebreid tot en met 79 jaar (wat neerkomt op: *tot 80 jaar*).

Tabel 2.1 Sportdeelname in 2011 (minstens 12 keer per jaar) naar leeftijd, in procenten

	Aandeel sporters
6 t/m 12 jaar	84
13 t/m 18 jaar	80
19 t/m 24 jaar	67
25 t/m 44 jaar	64
45 t/m 64 jaar	53
65 tot 80 jaar	36
Alle Rotterdammers	59

De tabel laat zien dat de sportdeelname volgens de definitie van de collegetarget eind 2011 lag op 59% van de Rotterdammers (6-80 jaar). Wanneer de voorheen gebruikelijke leeftijdsgroep van 13 tot en met 75 jaar wordt bezien, komt de sportdeelname uit op 58% (zie ook volgende hoofdstuk). Zoals uit de voorgaande tabel blijkt, heeft het meetellen van extra ouderen een dempend effect op dit cijfer (zij scoren duidelijk lager), maar heeft het meetellen van kinderen juist een positief effect want zij scoren juist erg hoog.

In de volgende paragraaf wordt de sportdeelname van Rotterdammers door de jaren heen op een rij gezet. Daarbij wordt overigens noodzakelijkerwijs weer uitgegaan van de tot voor kort gebruikelijke leeftijdsgroep: 13 tot en met 75 jaar.

3 Sportdeelname door de jaren heen

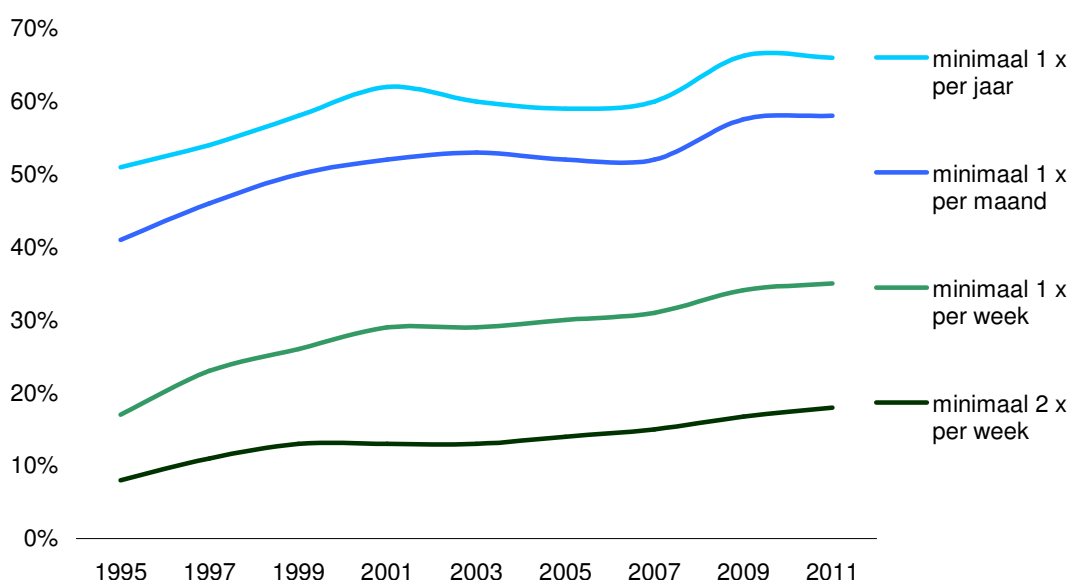
Tweederde van de Rotterdammers (13 t/m 75 jaar) heeft in 2011 minstens één maal gesport. Dit aandeel is gelijk aan het aandeel in 2009. Ook de frequentie waarmee er is gesport komt overeen met 2009. Rotterdammers die in 2011 sportten, deden dit gemiddeld 83 keer. Dit is vrijwel gelijk aan voorgaande jaren, maar hoger dan het begin van de eenentwintigste eeuw.

Tabel 3.1 Ontwikkeling van de sportdeelname van Rotterdammers, in procenten ¹

per jaar		1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011
1 t/m 11	minder dan 1 keer per maand	8	8	10	7	7	8	9	8
12 t/m 51	minder dan 1 keer per week	23	24	23	24	22	21	23	22
52 t/m 103	minder dan 2 keer per week	12	13	16	16	16	16	17	17
104 +	2 keer per week of vaker	11	13	13	13	14	15	17	18
> 0	Subtotaal: sport wel eens	54	58	62	60	59	60	66	66
0	Sport nooit	46	42	38	40	41	40	34	34
	Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100
	gemiddeld aantal keer per jaar (alleen sporters)	-	71	74	75	80	81	81	83

De volgende figuur is een grafische weergave van de ontwikkeling van de sportdeelname van Rotterdammers tussen 1997 en 2011. Zo laat de figuur zien dat het aandeel Rotterdammers dat überhaupt wel eens sport met de jaren is toegenomen, maar ook dat een groeiend aandeel Rotterdammers minstens twee keer per week sport. In de figuur is verder nog te zien dat het belangrijke kengetal van het aandeel Rotterdammers dat minstens 12 keer per jaar (minimaal 1 keer per maand) sport, sinds 2009 niet verder is gegroeid (de donkerblauwe lijn).

Figuur 3.1 Ontwikkeling van de sportdeelname door Rotterdammers, in procenten

¹ De categoriegrenzen zijn sinds 2005 licht gewijzigd ten opzichte van eerdere jaren. In 2003 en daarvoor werd gerekend met de categorieën (aantal keren per jaar): 0, 1-10, 11-50, 51-100 en 101+. De huidige grenzen sluiten beter aan bij de beleving van de sportfrequentie en de labels die in de tabel worden genoemd van een aantal keer sporten per week of per maand.

4 Sportdeelname naar achtergrondkenmerken

4.1 Sportdeelname naar achtergrondkenmerken

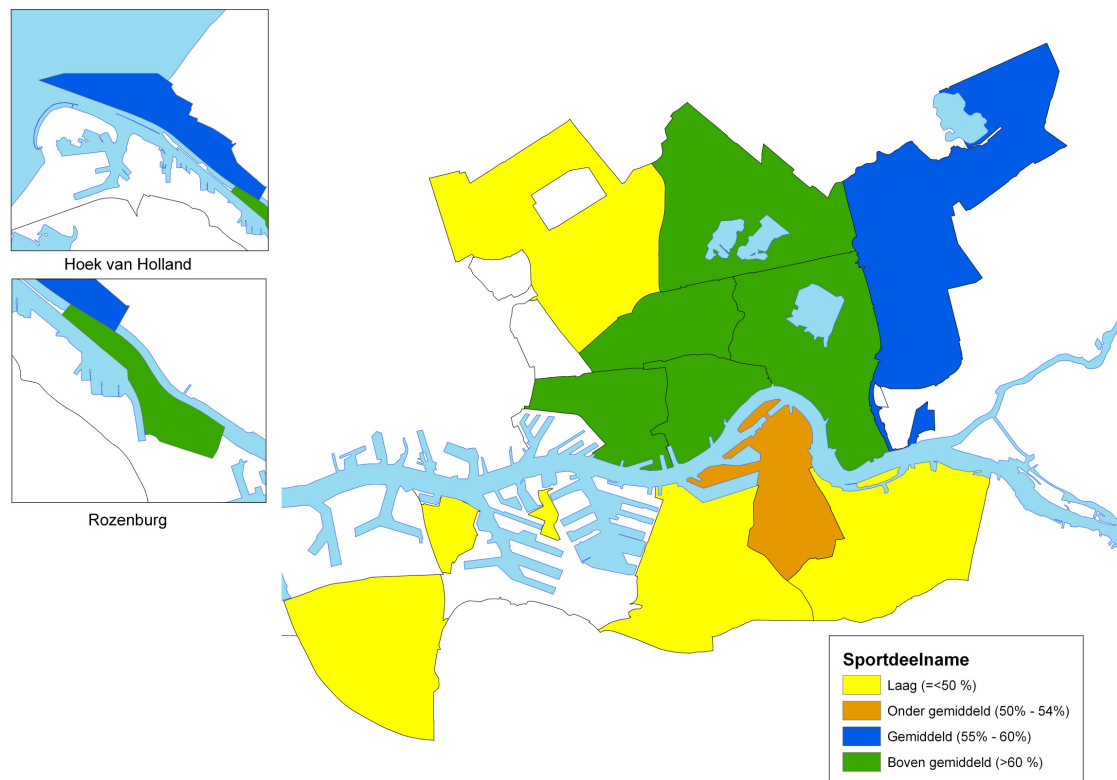
De volgende tabel toont de sportdeelname van Rotterdammers naar verschillende achtergrondkenmerken. Net als voorgaande jaren is het aandeel sporters en de gemiddelde sportfrequentie onder mannen, hoger opgeleiden en westerse Rotterdammers groter dan onder vrouwen, lager opgeleiden en niet-westerse Rotterdammers. Daarnaast speelt de leeftijd van de Rotterdammers een rol: hoe hoger de leeftijd, hoe lager het aandeel sporters. Maar ouderen die *wel* sporten, doen dit niet minder frequent dan de jongeren. Integendeel, zij sporten gemiddeld vaker dan de 25- tot en met 44-jarige sporters.

Tabel 4.1 Sportdeelname naar achtergrondkenmerken, in procenten en frequentie

	0 keer	1-11 keer	12-51 keer	>51 keer	gemiddeld aantal keer (alleen sporters)
mannen	31	7	24	38	86
vrouwen	36	9	21	33	81
13-24 jaar	20	7	24	49	103
25-44 jaar	26	10	25	39	74
45-64 jaar	38	9	21	32	84
65-75 jaar	58	4	16	22	86
laag opgeleid	46	10	18	26	77
midden opgeleid	34	8	21	37	86
hoog opgeleid	15	7	29	49	84
westers	31	7	23	39	86
niet-westers	42	13	20	26	75
alle Rotterdammers	34	8	22	36	83

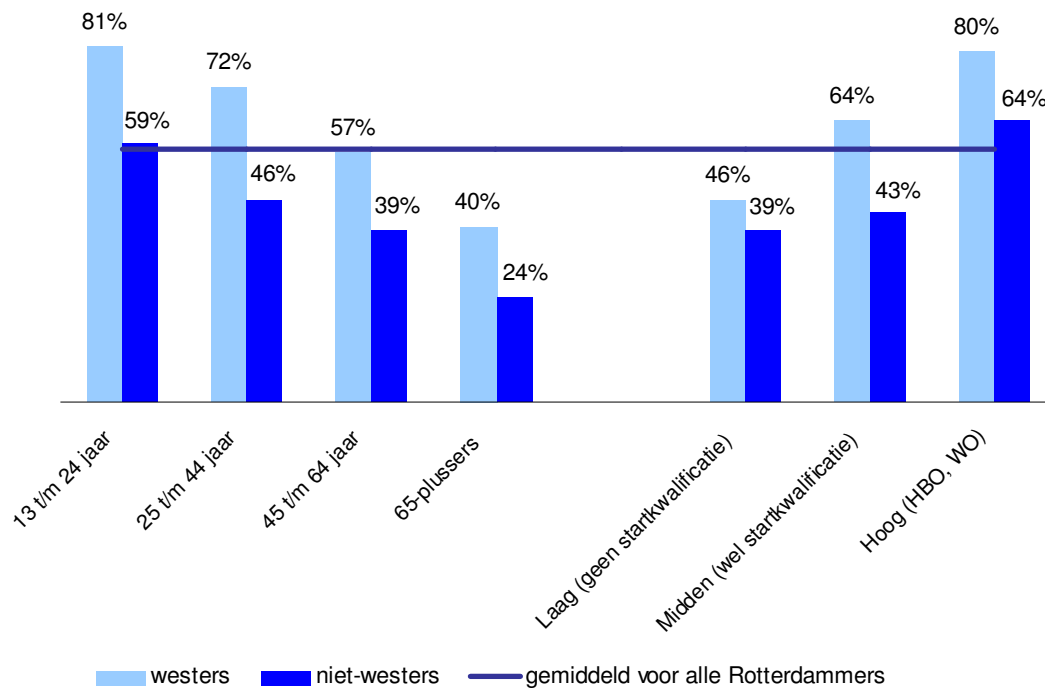
In de figuur op de volgende pagina is op een kaart weergegeven in welke deelgemeenten de sportdeelname hoger of lager is dan gemiddeld. Wat direct opvalt, is dat alle deelgemeenten op Zuid onder het stedelijk gemiddelde scoren (afgezien van het nogal excentrisch gesitueerde Rozenburg dat goed scoort). Voor de deelgemeenten op de noordoever geldt het tegenovergestelde: behalve Overschie scoren ze allemaal bovengemiddeld. Dat de sportdeelname op Zuid relatief laag is, is waarschijnlijk voor een belangrijk deel te verklaren door een relatief groot aandeel niet-westerse (en lager opgeleide) Rotterdammers.

Figuur 4.1 Aandeel sporters (12 keer per jaar of vaker) per deelgemeente, 2011

Figuur 4.2 toont de samenhang tussen het aandeel sporters (die minstens twaalf keer per jaar sporten) en leeftijd en opleidingsniveau in combinatie met etnische afkomst.

Figuur 4.2 Percentage Rotterdammers dat minstens 12 keer per jaar sport, naar leeftijd en opleidingsniveau in combinatie met etniciteit

In de figuur vallen drie dingen op. Ten eerste neemt de sportdeelname, zowel onder westerse als onder niet-westerse Rotterdammers, af met de leeftijd. Ten tweede neemt de sportdeelname toe naarmate men een hogere opleiding heeft genoten. Ook dit geldt voor westerse en niet-westerse Rotterdammers. Tot slot valt op dat in alle leeftijds- en opleidingscategorieën het aandeel sporters onder westerse Rotterdammers hoger is dan onder niet-westerse Rotterdammers.

4.2 Sportdeelname door kinderen

Zoals eerder al werd vermeld: de gepresenteerde cijfers in dit rapport betreffen vrijwel steeds Rotterdammers van 13 t/m 75 jaar. Echter, aan respondenten met één of meer kinderen in de leeftijd van 6 tot en met 12 jaar in het huishouden, is gevraagd of deze kinderen aan sport doen (afgezien van gymlessen op school)². Zo blijkt dat vijf op de zes kinderen aan sport doen, gemiddeld twee à drie keer per week. Ongeveer één op de zes kinderen tussen de zes en twaalf jaar sport dus niet.

Tabel 4.2 Sportdeelname kinderen in % en frequentie per week naar geslacht en leeftijd

	0 keer	1 keer	2 keer	3 keer	> 3 keer	gemiddeld aantal keer per week (alleen sporters)
jongens	16	13	24	22	25	2,9
meisjes	19	23	42	9	7	2,1
6 t/m 9 jaar	14	24	34	12	17	2,4
10 t/m 12 jaar	22	12	30	19	17	2,7
alle 6 t/m 12-jarigen	18	18	32	16	17	2,6

In voorgaande tabel is te zien dat jongens maar iets meer aan sport doen dan meisjes, maar dat zij wel aanmerkelijk vaker per week sporten. Daarnaast blijkt dat oudere kinderen iets meer aan sport doen dan de jongere kinderen en dat oudere kinderen die wel sporten dit iets vaker per week doen dan jongere kinderen.

Aan respondenten met een kind dat aan sport doet, is verder nog gevraagd in welk verband dat dan gebeurt. Ruim driekwart (78%) van de kinderen die aan sport doen, sport bij een sportvereniging. Een derde van de sportende kinderen sport (ook) via de basisschool (waarbij de reguliere gymlessen niet meetellen), 17% sport bij een sportschool en nog eens 17% van de kinderen sport ongeorganiseerd of op een andere manier.

² Bij de vraag naar sportdeelname van kinderen stond de volgende toelichting: *Gymnastiek of zwemmen tijdens schoollessen tellen niet mee, maar activiteiten op school buiten de gewone lessen om, zoals "Lekker Fit", tellen wel mee.*

4.3 Sportdeelname naar achtergrondkenmerken door de jaren heen

De volgende tabel laat zien hoe de sportdeelname van verschillende groepen Rotterdammers zich in de afgelopen jaren heeft ontwikkeld. Het betreft hier weer de leeftijdsgroep 13 t/m 75 jaar.

Tabel 4.3 Ontwikkeling van het aandeel sporters (minstens 12 keer per jaar) naar achtergrondkenmerken, in procenten

	2005	2007	2009	2011
mannen	56	56	62	62
vrouwen	48	50	54	54
13-24 jaar	67	64	70	73
25-44 jaar	58	59	62	64
45-64 jaar	43	46	52	53
65-75 jaar	26	34	41	38
laag opgeleid ³	32 40	31 40	40	44
midden opgeleid	59	59	57	58
hoog opgeleid	70	72	76	78
westers	55	58	61	62
niet-westers	43	38	48	46
alle Rotterdammers	51	53	58	58

Zoals de tabel laat zien, hebben de grootste wijzigingen in de sportdeelname van Rotterdammers zich voorgedaan tussen 2007 en 2009. De toename geldt voor alle leeftijdscategorieën, maar blijft wat achter bij de jongste groepen (tot 45 jaar). De oudste groep is juist duidelijk meer gaan sporten, hoewel er sinds 2009 wel een lichte daling in sportdeelname is te zien. Omdat de opleidingscategorieën door de jaren heen niet geheel vergelijkbaar te maken zijn, kan over lager opgeleiden alleen worden gezegd dat het erop lijkt dat ook daar de sportdeelname is gegroeid. Bij de hoogst opgeleide groep (we/ vergelijkbaar over de jaren) blijft de sportdeelname gestaag toenemen. De sportdeelname van westerse Rotterdammers is over de jaren constant licht gestegen, terwijl de sportdeelname onder niet-westerse Rotterdammers wat fluctuaties laat zien.

³ In 2005 en 2007 werden vier categorieën gehanteerd om het opleidingsniveau weer te geven. Vanaf 2009 wordt een driedeling gehanteerd waardoor de opleidingsgegevens slechts beperkt vergelijkbaar zijn met 2005 en 2007.

In onderstaande tabel is de sportdeelname in de deelgemeenten in de afgelopen jaren weergegeven. In de twee rechter kolommen wordt aangegeven of er sprake is van een daling (-) of stijging (+) van de sportdeelname of dat de sportdeelname sinds 2005 of 2009 gelijk is gebleven (=). Bij een daling of stijging van een aantal procentpunten kan niet worden gesproken van een significant verschil waardoor in sommige gevallen een '=' staat in plaats van een '+' of '-'. Voor een toelichting over significanties wordt verwezen naar bijlage II.

Tabel 4.4 Percentage Rotterdammers dat minstens 12 keer per jaar sport, naar deelgemeente in de jaren 2005, 2007, 2009 en 2011

	2005	2007	2009	2011	Ten opzichte van 2005	Ten opzichte van 2009
Stadscentrum	58	64	67	72	+	+
Hillegersberg-Schiebroek	61	66	63	67	+	+
Noord	54	55	60	65	+	+
Delfshaven	46	46	52	62	+	+
Kralingen-Crooswijk	60	56	63	61	=	=
Prins Alexander	54	63	64	60	+	-
Hoek van Holland	59	63	(66)	56	-	
Feijenoord	47	42	52	52	+	=
IJsselmonde	48	46	54	50	=	-
Hoogvliet	51	49	50	49	=	=
Charlois	41	45	53	48	+	-
Overschie	51	52	52	45	-	-
Pernis	44	(55)	(49)	(42)		
Rozenburg	-	-	-	(61)		
Rotterdam totaal	52	53	58	58	+	=

Ten opzichte van 2005 is de sportdeelname in het merendeel van de deelgemeenten toegenomen. Echter, in deelgemeente IJsselmonde is het verschil tussen het aandeel sporters in 2011 en 2005 dusdanig klein dat er niet kan worden gesproken van een (significante) toename. In deelgemeenten Overschie is een lichte afname te zien en voor Pernis is het aantal respondenten te klein om iets te kunnen zeggen over de ontwikkeling in de afgelopen jaren. Sinds 2009 is de sportdeelname per saldo gelijk gebleven, maar is wel in een aantal deelgemeenten een duidelijke toe- of afname te zien.

5 Beginnen en stoppen met sporten en sportief zelfbeeld

5.1 Beginners en stoppers

Iets minder dan de helft van de Rotterdammers sportte het afgelopen jaar al en sport nog steeds. Voor drie op de tien Rotterdammers geldt dat zij de afgelopen 12 maanden niet sportten en dat nog steeds niet doen. Daarnaast is een net iets groter aandeel van de Rotterdammers gestopt met sporten dan dat er begonnen is. In onderstaande tabel is een uitsplitsing gemaakt naar enkele achtergrondkenmerken. Hieruit blijkt dat het aandeel 65-75-jarigen, lager opgeleiden en (in iets mindere mate) niet-westerse Rotterdammers dat niet heeft gesport en nog steeds niet sport groter is dan het aandeel dat al wel sportte en dat nog steeds doet. Bij de overige groepen is juist het tegenovergestelde het geval. Verder zijn 13- t/m 44-jarigen, middelbaar opgeleiden en niet-westerse Rotterdammers relatief vaak gestopt met sporten.

Tabel 5.1 Beginnen en stoppen met sporten, naar achtergrondkenmerken, in procenten, 2011

	Begonnen	Gestopt	Sportte al en nog steeds	Sportte niet en nog steeds niet
mannen	9	14	50	27
vrouwen	9	16	42	32
13-24 jaar	9	18	56	16
25-44 jaar	10	18	49	23
45-64 jaar	9	14	42	36
65-75 jaar	6	9	37	48
laag opgeleid	10	14	34	42
midden opgeleid	9	18	45	28
hoog opgeleid	6	14	64	16
westers	8	13	51	28
niet-westers	12	21	32	35
alle Rotterdammers	9	15	46	30

Een uitsplitsing naar deelgemeente (zie volgende pagina) laat zien dat zich maar weinig verschillen tussen de deelgemeenten voordoen als het gaat om het aandeel sporters dat begonnen is met sporten of gestopt is met sporten. Alleen in Hoogvliet is het aandeel gestopte sporters relatief hoog en in Hillegersberg-Schiebroek relatief laag. De grootste verschillen doen zich voor bij het aandeel sporters dat al sportte en nog steeds sportte en het aandeel mensen dat niet sportte en dat nog steeds niet doet.

Van deelgemeenten met minder dan 100 respondenten (Pernis en Rozenburg) zijn geen uitkomsten weergegeven.

Tabel 5.2 *Beginnen en stoppen met sporten, naar deelgemeente, in procenten*

	Begonnen	Gestopt	Sportte al en nog steeds	Sportte niet en nog steeds niet
Hillegersberg-Schiebroek	9	8	64	18
Kralingen-Crooswijk	6	17	56	21
Prins Alexander	9	12	55	24
Stadscentrum	9	16	53	22
Hoek van Holland	8	14	51	28
Noord	9	16	48	27
Delfshaven	8	17	46	30
Feijenoord	10	18	41	32
IJsselmonde	11	13	39	37
Overschie	11	15	35	38
Hoogvliet	10	20	34	36
Charlois	10	17	31	42
Rotterdam totaal	9	15	46	30

5.2 Zelfbeeld van sporters

Vier op de tien Rotterdammers die wel eens sporten zien zichzelf niet of nauwelijks als sporter, drie op de tien ziet zichzelf enigszins als sporter en eenderde ziet zichzelf “tamelijk” of “zonder meer” als sporter. Sinds 2005 is deze verdeling nauwelijks veranderd. Logischerwijs geven frequente sporters vaker aan zichzelf als sporter te zien dan minder frequente sporters.

Tabel 5.3 *Ziet u zichzelf als sporter? In procenten*

	Nee, in het geheel niet	Nee, nauwelijks	Enigszins	Ja, tamelijk	Ja, zonder meer	Totaal
minder dan 1 keer per maand	41	40	10	5	4	100
minder dan 1 keer per week	16	35	35	10	5	100
1-2 keer per week	5	22	36	27	9	100
meer dan 2 keer per week	8	9	23	22	38	100
Alle sporters 2011	14	25	29	17	15	100
idem 2009	16	25	30	15	13	100
idem 2007	15	26	30	18	11	100
idem 2005	17	24	29	18	12	100
idem 2003	17	25	35	14	10	100
idem 2001	18	26	28	17	11	100
idem 1999	23	26	25	15	11	100

6 Andere vormen van bewegen

6.1 Landelijke beweegnormen

Er bestaan in Nederland twee gangbare normen voor de gewenste hoeveelheid beweging. Allereerst de Nederlandse Norm Gezond Bewegen, die de gewenste hoeveelheid lichaamsbeweging normeert vanuit een gezondheidskundig oogpunt en de Fitnorm, die de gewenste hoeveelheid lichaamsbeweging normeert die nodig is voor een goede conditie van het hartvaatstelsel. Deze landelijke beweegnormen zijn als volgt geformuleerd:

- De *Nederlandse Norm Gezond Bewegen (NNGB)* vraagt van volwassenen om minimaal vijf dagen per week, in de zomer en in de winter, een half uur of meer matig intensief te bewegen.
- De *Fitnorm* behelst dat men minimaal drie keer per week 20 minuten of langer een inspannende sport of zware lichamelijke activiteit beoefent waardoor men gaat zweten.
- De *Combinorm* is een combinatie van de NNGB en de Fitnorm. Men voldoet aan deze norm als men voldoet aan de *Nederlandse Norm Gezond Bewegen* of de *Fitnorm* of allebei.
- *Inactieven* zijn personen die geen enkele dag van de week een half uur matig intensief bewegen en geen enkele keer per week minstens twintig minuten een inspannende sport of lichamelijke activiteit uitoefenen.

Het aandeel Rotterdammers dat aan de normen voldoet kan worden vergeleken met de resultaten uit de (landelijke) 'SportMonitor 2010' van het Mulier Instituut. Deze landelijke cijfers zijn vastgelegd in het rapport 'Actieve leefstijl 2010 – sport, bewegen en gezondheid'. Bij de berekeningen daarvan hanteert het Mulier Instituut de leeftijdsgrenzen 18-80 jaar. Voor jongeren onder de 18 (en voor ouderen) gelden overigens afwijkende normen. Voor een goede vergelijkbaarheid is in onderstaande tabel dezelfde leeftijdsgroep geselecteerd voor Rotterdamse uitkomsten uit het VTO. In de tabel is te zien dat Rotterdam op alle normen slechter scoort dan heel Nederland: Rotterdam telt relatief minder 18- t/m 80-jarigen die aan de drie beweegnormen voldoen en relatief meer inactieven.

Tabel 6.1 Beweegnormen naar sportfrequentie per jaar van 18- t/m 80-jarigen, in procenten

	Totaal landelijk	Totaal Rotterdam	0	1-11	12-59	60-119	120+
Nederlandse Norm Gezond Bewegen	53	39	41	28	36	37	47
Fitnorm	34	21	10	8	15	24	58
Combinorm*	62	48	43	32	43	48	76
Inactief	5	13	25	22	10	1	1

** De uitkomst van de Combinorm is geen optelling van de NNGB en de Fitnorm. Men kan immers aan beide normen voldoen, maar mag bij de Combinorm maar één keer meegeteld worden.*

Wanneer ook de 13- tot en met 17-jarigen in de berekeningen worden meegenomen, blijkt dat het aandeel Rotterdammers dat aan de normen voldoet niet significant wijzigt. Zo voldoet 37% van de 13- tot en met 80-jarigen aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen, 22% aan de Fitnorm en 48% aan de Combinorm. En ook van de groep 13- tot en met 80-jarige Rotterdammers behoort 13% tot de inactieven.

Een uitsplitsing naar achtergrondkenmerken laat enkele significante verschillen zien (zie volgende tabel). Zo zijn het vaker hoog opgeleide Rotterdammers, 18- tot en met 44-jarigen en westerse Rotterdammers die aan een of meer normen voldoen en lager opgeleiden, ouderen en niet-westerse Rotterdammers die in vergelijking met de andere Rotterdammers vaker inactief zijn.

Tabel 6.2 Beweegnormen naar achtergrondkenmerken, in procenten van 18- t/m 80-jarigen

	t/m VWO	HBO-WO	18-44 jaar	45-75 jaar	westers	niet westers	Totaal
Nederlandse Norm Gezond Bewegen	39	41	39	39	40	33	39
Fitnorm	19	26	24	17	21	18	21
Combinorm	47	53	51	46	50	42	48
Inactief	16	8	10	16	11	19	13

6.2 Tochtjes maken

Een van de vormen van bewegen die niet door iedereen wordt beschouwd als sporten is het maken van tochtjes voor het plezier. In onderstaande tabel is te zien of en hoe frequent Rotterdammers in 2011 verschillende soorten tochtjes hebben gemaakt. Op dezelfde plaats in de vragenlijst werd ook gevraagd naar het maken van autotochtjes, maar omdat dit geen vorm van bewegen betreft, worden autotochtjes hier niet besproken. De mate waarin verschillende groepen Rotterdammers “beweegtochtjes” maken, blijkt uit de volgende tabel.

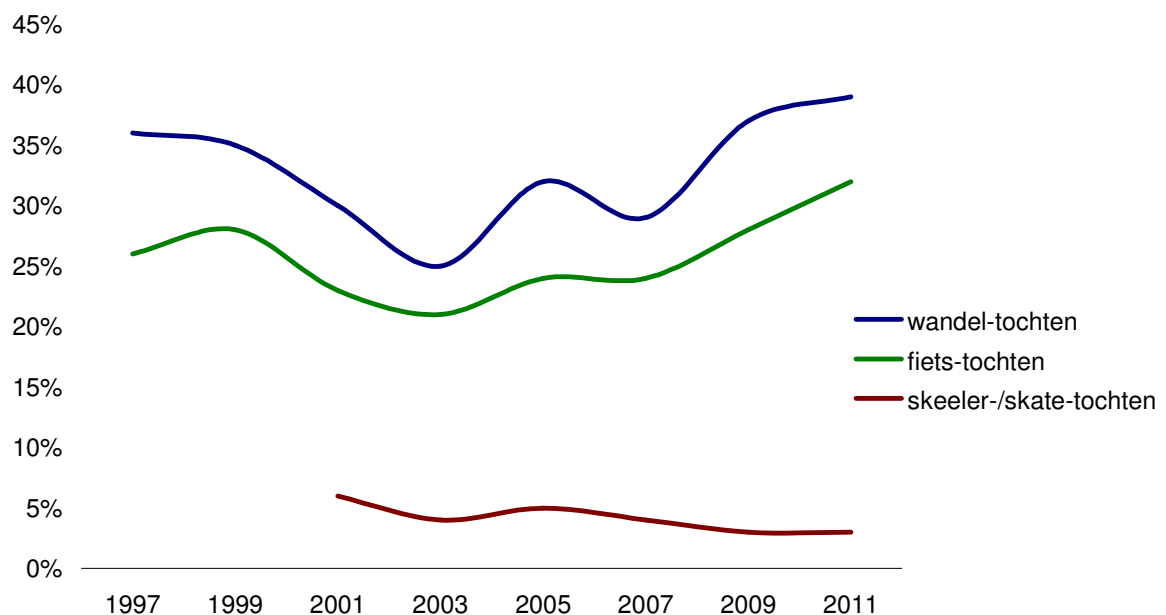
Tabel 6.3 Percentage Rotterdammers dat wel eens een wandel-, fiets-, of skeelertocht maakt voor het plezier, naar geslacht, leeftijd, opleiding, inkomen en etniciteit

	wandeltochten			fietstochten			skeeler-/skatetochten		
	zelden of nooit	een paar keer per jaar	1 of meer keer per maand	zelden of nooit	een paar keer per jaar	1 of meer keer per maand	zelden of nooit	een paar keer per jaar	1 of meer keer per maand
man	36	26	37	42	23	35	93	4	3
vrouw	33	26	40	46	26	28	89	8	3
13-24 jaar	39	29	32	49	28	23	82	9	10
25-44 jaar	29	33	38	40	28	32	87	10	3
45-64 jaar	36	23	41	44	23	33	97	2	1
65-75 jaar	41	14	45	50	14	36	99	0	0
laag opgeleid	44	17	39	50	20	30	96	2	2
midden opgeleid	35	30	35	48	23	29	91	5	4
hoog opgeleid	23	35	43	34	31	35	87	11	3
sociale minima	42	19	40	53	15	32	92	5	3
minimum tot modaal	38	19	43	51	20	29	91	5	3
modaal tot 2x modaal	34	31	35	42	27	31	93	5	2
meer dan 2x modaal	25	34	41	33	32	34	90	8	2
westers	33	28	39	40	27	33	91	6	3
niet westers	39	22	39	57	16	27	92	4	4
Totaal	35	26	39	44	24	32	91	6	3

Uit de tabel blijkt onder andere dat vrouwen iets meer en frequenter wandelen en skaten en dat mannen iets meer en frequenter fietsen. Dat wandel- en fietstochtjes geen overdreven “jong en dynamisch” imago hebben en skaten of skeeleren wel wat meer, zou de deelname van de jongste leeftijdsgroep kunnen verklaren. Van deze groep onderneemt maar liefst een op de tien minstens maandelijks een skate- of skeelertocht, terwijl ze niet uitblinken in wandelen en fietsen voor het plezier. De deelname neemt toe met het stijgen van opleidings- en inkomensniveau. Niet-westerse Rotterdammers (uiteraard een divers samengestelde groep) zijn nog altijd geen grote fietsliefhebbers.

Voor het maken van wandel- en fietstochtjes geldt overigens dat deze in 2011 niet zozeer door meer Rotterdammers zijn gemaakt, maar dat ze wel frequenter worden gemaakt dan voorheen. Dat laatste is te zien in de volgende figuur, waar voor een reeks van jaren het aandeel Rotterdammers is weergegeven dat *minstens eens per maand* zo'n tochtje maakt. Overigens is pas sinds het jaar 2001 gevraagd naar het maken van skate- of skeelertochtjes. In tegenstelling tot het aandeel frequente wandelaars en fietsers is het aandeel frequente skaters/skeelers (minstens eens per maand) de laatste jaren wat gedaald.

Figuur 6.1 Ontwikkeling van het aandeel Rotterdammers dat minstens eens per maand voor het plezier wandel-, fiets of skatetochten maakt

6.3 Samenhang tussen tochtjes maken en sportdeelname

Eerder zagen we al dat 58% van de Rotterdammers minimaal eens per maand sport. 42% van de Rotterdammers doet dit dus niet. In onderstaande tabel is te zien of deze 'niet-sporters' wel 1 of meer keer per maand een wandel- fiets- en/of skeeler-/skatetocht maken.

Tabel 6.4 Percentage sporters en niet-sporters dat minimaal eens per maand een wandel-, fiets- of skeelertocht maakt

	Maakt minimaal eens per maand wandel-/fiets- en/of skeeler-/skatetochten
Sporter	58
Niet-sporter	42
Totaal	51

Uit bovenstaande blijkt dat ongeveer de helft van de Rotterdammers minimaal eens per maand een tochtje maakt, hetzij lopend, hetzij fietsend, hetzij op skeelers/skates. Sporters maken vaker tochtjes dan niet sporters (58% vs. 42%). De totale verhoudingen zien er als volgt uit.

Tabel 6.5 Percentage Rotterdammers dat al dan niet sport en/of minimaal eens per maand een wandel-, fiets- of skeelertocht maakt

	Geen tochten	Wel tochten	Totaal
Sporter	24	34	58
Niet-sporter	24	18	42
Totaal	49	51	100

Driekwart van de Rotterdammers beweegt door minstens eens per maand te sporten en/of minstens eens per maand een tochtje te maken. Een kwart van de Rotterdammers kan dus niet als sporter worden aangemerkt en maakt ook geen (of minder dan eens per maand) tochten. Een derde van de Rotterdammers sport *en* maakt minimaal eens per maand een fiets-/wandel-/skeeler-/skatetocht.

7 Sportdeelname uitgediept

7.1 Meest beoefende sporten

Onderstaande tabel geeft de top tien van meest beoefende sporten per groep weer. Hoewel de top tien van de frequente sporters verschilt van de top tien van de minder frequente sporters, komen zeven van de tien sporten in alle drie de top tiens voor. Het gaat om zwemsport, fitness (conditie en kracht), bowling, hardlopen, wielrennen en skiën.

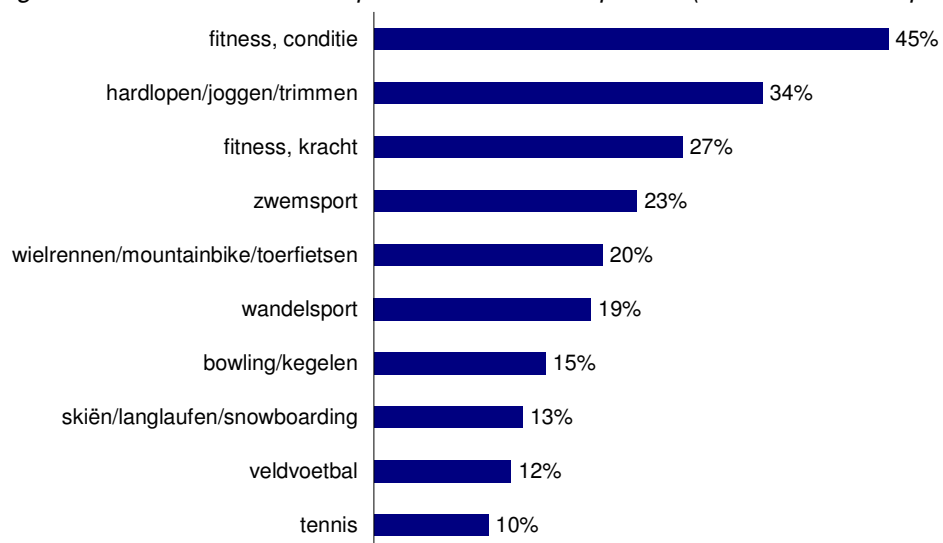
Onder Rotterdammers die 1-11 keer per jaar sporten is zwemmen het meest populair. Onder Rotterdammers die vaker sporten is conditiefitness de meest beoefende sport.

Tabel 7.1 Meest beoefende sporten, in procenten van de sporters (naar sportfrequentie)

Sport 1-11 keer per jaar		Sport 12-51 keer per jaar		Sport 52 keer of vaker per jaar	
zwemsport	21	fitness, conditie	38	fitness, conditie	49
bowling/kegelen	16	hardlopen/joggen/trimmen	25	hardlopen/joggen/trimmen	39
hardlopen/joggen/trimmen	15	zwemsport	21	fitness, kracht	31
wielrennen/mountainbike/toerfietsen	13	fitness, kracht	20	zwemsport	25
fitness, conditie	12	wandelsport	17	wielrennen/mountainbike/toerfietsen	23
wandelsport	10	wielrennen/mountainbike/toerfietsen	16	wandelsport	20
fitness, kracht	7	bowling/kegelen	13	bowling/kegelen	16
dammen	6	danssport	12	veldvoetbal	16
biljarten/poolbiljart / snooker	5	skiën/langlaufen/snowboarding	9	skiën/langlaufen/snowboarding	15
skiën/langlaufen/snowboarding	5	biljarten/poolbiljart / snooker	8	tennis	12

In onderstaande grafiek worden de tien meest beoefende sporten getoond die minimaal eens per maand door Rotterdammers worden beoefend.

Figuur 7.1 Meest beoefende sporten in % van de sporters (minstens 12 keer per jaar)

Wanneer we kijken naar Rotterdammers die de 12 maanden voorafgaand aan het onderzoek zijn begonnen met sporten of juist zijn gestopt met sporten (tabel 7.2), blijkt dat zich maar weinig verschillen voordoen tussen de twee groepen als het gaat om de beoefende sport(en). De vijf meest beoefende sporten komen in beide top 10's voor waarbij conditiefitness zowel door beginners als door stoppers het meest wordt/werd beoefend. Wielrennen, mountainbiken en toerfietsen is een van de meest beoefende sporten van beginners (en staat ook in de top 10 van sporters die vorig jaar al sportten en nog steeds sporten), maar staat niet in de top 10 van gestopte sporters. Aerobics/steps, tafeltennis en biljarten/poolbiljart en snooker zijn sporten die in de top 10 van de gestopte sporters voorkomen, maar niet in de top 10 van sporters die juist zijn begonnen met sporten.

Tabel 7.2 Meest beoefende sporten, in procenten van begonnen en gestopte sporters

Begonnen met sporten		Gestopt met sporten		Sportte al en sport nog steeds	
fitness, conditie	48	fitness, conditie	24	fitness, conditie	44
zwemsport	28	hardlopen/joggen/trimmen	17	hardlopen/joggen/trimmen	35
hardlopen/joggen/trimmen	25	zwemsport	12	fitness, kracht	29
fitness, kracht	22	wandelsport	11	wielrennen/mountainbike/toerfietsen	22
wandelsport	17	fitness, kracht	10	zwemsport	22
wielrennen/mountainbike/toerfietsen	11	bowling/kegelen	9	wandelsport	18
bowling/kegelen	10	danssport	8	bowling/kegelen	15
danssport	7	aerobics/steps	6	skiën/langlaufen/snowboarding	15
zaalvoetbal	6	tafeltennis	5	veldvoetbal	14
gymnastiek/turnen	6	biljarten/poolbiljart / snooker	5	tennis	13

Een uitsplitsing van de sporters naar opleidingsniveau, leeftijd en etnische herkomst laat een aantal opmerkelijke verschillen zien. Zo doen hoger opgeleiden vaker aan hardlopen/joggen/trimmen, zwemsport, wielrennen/mountainbiken/toerfietsen, skiën/langlaufen/snowboarding en tennis, terwijl lager opgeleiden vaker aan veldvoetbal doen. Bij de uitsplitsing naar leeftijd zien we dat het over het algemeen vaker jongeren zijn die de betreffende sport beoefenen dan ouderen. Uitzonderingen zijn wielrennen/mountainbiken/toerfietsen en wandelsport. Zwemsport en tennis wordt even vaak door ouderen als door jongeren beoefend. Tot slot doen sporters van niet-westerse afkomst relatief veel aan conditiefitness, wandelsport en veldvoetbal doen en doen westerse sporters meer aan zwemsport, wielrennen, skiën en tennis.

Tabel 7.3 Meest beoefende sporten door sporters (minstens 12 keer per jaar), uitgesplitst naar opleiding, leeftijd en etniciteit

	t/m VWO	HBO-WO	13-44 jaar	45-75 jaar	westers	niet westers	totaal
fitness, conditie	45	47	48	41	43	55	45
hardlopen/joggen/trimmen	29	40	44	19	33	37	34
fitness, kracht	25	28	32	19	26	29	27
zwemsport	21	27	24	21	25	17	23
wielrennen/mountainbike/toerfietsen	16	28	16	26	23	10	20
wandelsport	17	20	12	28	18	24	19
bowling/kegelen	14	16	19	9	14	17	15
skiën/langlaufen/snowboarding	7	21	16	8	15	2	13
veldvoetbal	15	8	18	3	9	22	12
tennis	7	14	11	9	12	3	10

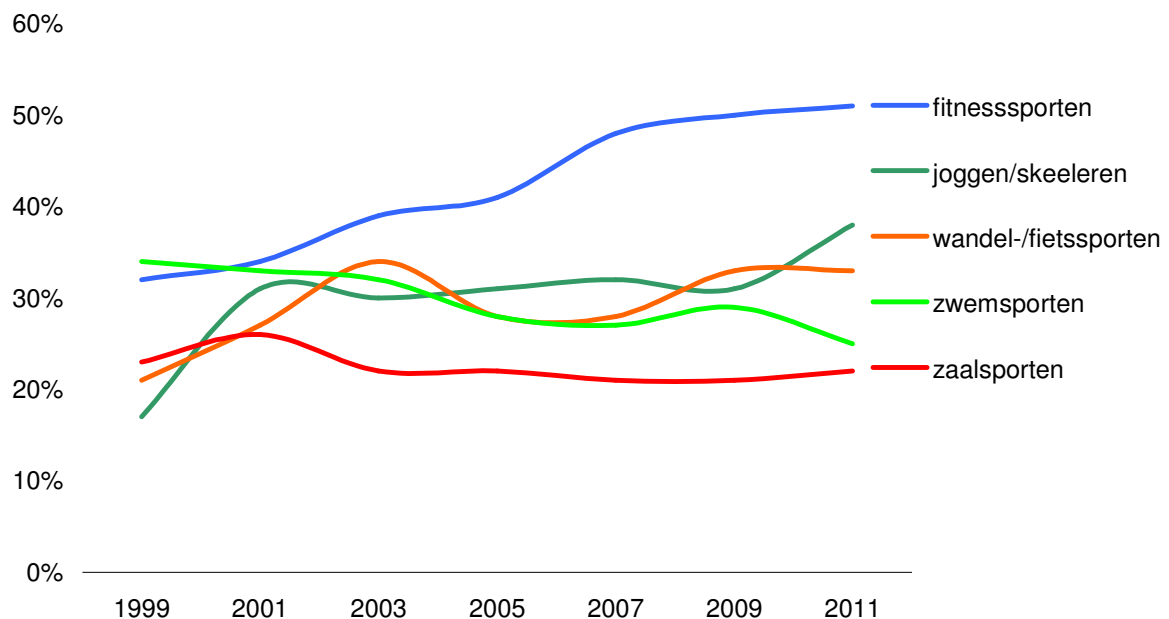
In de afgelopen jaren is een aantal typen sporten aanmerkelijk populairder geworden (zie tabel 7.4). Het gaat daarbij vooral om fitnesssporten, maar ook om joggen/skeeleren en wandel- en fietssporten. De deelname aan zwemsporten, wintersporten, en cafésporten is de afgelopen jaren daarentegen afgenomen.

Tabel 7.4 Ontwikkeling van de deelname aan enkele categorieën sporten, in procenten van Rotterdammers die minstens 12 keer per jaar sporten⁴

	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011
fitnesssporten	32	34	39	41	48	50	51
joggen/skeeleren	17	31	30	31	32	31	38
wandel-/fietssporten	21	27	34	28	28	33	33
zwemsporten	34	33	32	28	27	29	25
zaalsporten	23	26	22	22	21	21	22
bowling/midget golf, ed.	18	17	17	15	17	17	19
veldsporten	12	16	17	17	17	18	18
wintersporten	25	15	14	14	15	19	17
tennis, squash	17	21	15	17	16	16	14
watersporten	11	11	11	10	11	10	11
cafésporten	19	18	17	14	13	10	10
danssporten	-	-	-	-	8	10	10
denksporten	9	10	12	8	7	7	7
vechtsporten	4	5	6	7	5	5	5
acesporten	-	-	-	-	4	5	4
paardensporten	-	-	-	-	3	3	3
overige sporten	14	26	24	25	18	20	16

In onderstaande figuur wordt de sportdeelname van de vijf meest populaire categorieën in de loop der tijd nog eens grafisch weergegeven.

Figuur 7.2 Ontwikkeling van de deelname aan de top 5 sportcategorieën

⁴ In de jaren 1999 t/m 2005 werden danssporten, racesporten en paardensporten ingedeeld bij de overige sporten. Aerobics/steps wordt gerekend tot de fitnesssporten.

7.2 Plaats waar wordt gesport⁵

Rotterdamers die twaalf keer of vaker per jaar sporten doen dit veelal in parken/bossen, op de openbare weg, in fitnesscentra/sportscholen of in sporthallen/sportzalen/gymlokalen. Hoewel in voorgaande jaren dit ook de meest populaire sportlocaties waren, wordt er door een groter aandeel sporters op deze locaties gesport. Met name de openbare weg wordt sinds 2009 vaker gebruikt als sportlocatie. De overdekte zwembaden en ijsbanen hebben als sportlocaties juist flink aan populariteit moeten inleveren.

Tabel 7.5 De plaats waar sporters sporten, in procenten van mensen die minstens 12 keer per jaar sporten

	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011
Park, bos	28	30	33	32	32	36	38
Openbare weg	26	26	28	30	30	29	36
Fitnesscentrum / sportschool	22	25	27	31	36	32	35
Sporthal, sportzaal, gymlokaal	25	33	30	30	31	32	32
Sportveld, sportterrein, atletiekbaan	18	21	19	21	23	21	23
Zee, meer, plas, sloot	12	16	17	17	17	17	16
Thuis, tuin	9	11	11	10	9	11	14
Overdekt zwembad, ijsbaan (binnen)	23	22	20	17	16	14	13
Buurthuis / wijkgebouw	10	11	9	9	8	10	8
Trapveldje	3	3	6	6	6	10	6
Ski-, tennis-, klimhal e.d.	7	9	8	8	8	5	6
Openluchtzwembad, ijsbaan (buiten), e.d.	4	7	7	5	4	4	3
Halfpipe, skatebaan	1	1	1	1	1	2	1
geen antwoord	7	6	4	4	2	5	4

Eerder zagen we al dat opleiding, leeftijd en etniciteit een rol spelen bij de sport(en) die men beoefent. Zo bleek onder andere dat hoger opgeleiden vaker dan laag opgeleiden aan hardlopen/joggen/trimmen, zwemsport, wielrennen/mountainbiken/toerfietsen, skiën/langlaufen/snowboarding en tennis doen en jongeren vaker aan veldvoetbal. Deze verschillen zijn terug te zien in onderstaande tabel waarin de diverse sportlocaties per groep worden weergegeven.

Tabel 7.6 De plaats waar sporters sporten, in procenten van mensen die minstens 12 keer per jaar sporten, uitgesplitst naar locatie

	t/m VWO	HBO-WO	13-44 jaar	45-75 jaar	westers	niet westers	totaal
Park, bos	32	45	40	35	39	35	38
Openbare weg	29	48	37	35	39	26	36
Fitnesscentrum / sportschool	32	40	38	31	35	37	35
Sporthal, sportzaal, gymlokaal	34	30	38	24	30	41	32
Sportveld, sportterrein, atletiekbaan	24	24	28	16	22	27	23
Zee, meer, plas, sloot	14	20	15	16	18	6	16
Thuis, tuin	15	13	14	14	12	18	14
Overdekt zwembad, ijsbaan (binnen)	13	14	13	14	14	9	13
Buurthuis / wijkgebouw	8	6	5	11	7	9	8
Trapveldje	8	3	8	2	5	9	6
Ski-, tennis-, klimhal e.d.	5	8	6	5	7	1	6
Openluchtzwembad, ijsbaan (buiten), e.d.	4	7	6	5	7	0	3
Halfpipe, skatebaan	4	1	3	5	3	5	1

⁵ Gegevens in deze paragraaf zijn gebaseerd op de drie meest beoefende sporten per respondent.

In onderstaande tabel is te zien of in bepaalde deelgemeenten meer of minder dan gemiddeld gebruik wordt gemaakt van de verschillende sportvoorzieningen. Zo blijkt bijvoorbeeld dat sporters uit Noord en Kralingen-Crooswijk meer dan gemiddeld in een park of bos sporten, wat verklaard kan worden door de nabijheid van het Kralingse Bos.

Tabel 7.7 Meer of minder dan gemiddeld gebruik van sportlocaties voor wie minstens 12 keer per jaar sport, per deelgemeente

	Meer dan gemiddeld	Minder dan gemiddeld
Park, bos	Noord, Kralingen-Crooswijk	Hoogvliet
Fitnesscentrum / sportschool	Centrum	Charlois, Hoek van Holland
Sportthal, sportzaal, gymlokaal	Delfshaven	
Openbare weg	Noord	Hillegersberg-Schiebroek, Charlois
Sportveld, sportterrein, atletiekbaan	Kralingen-Crooswijk, Hoek van Holland	Charlois, Hoogvliet
Zee, meer, plas, sloot	Hoek van Holland	
Overdekt zwembad, ijsbaan (binnen),		Charlois
Thuis, tuin		
Buurthuis / wijkgebouw	Charlois	
Trapveldje		
Ski-, tennis-, klimhal e.d.	Noord	Feijenoord
Openl.zwembad, ijsbaan (buiten), e.d.	Hoogvliet, Hoek van Holland	IJsselmonde
Halfpipe, skatebaan		

7.3 Verband waarin wordt gesport⁶

Minimaal de helft van de Rotterdammers die minstens 12 keer per jaar sporten, doet dit wel eens ongeorganiseerd (zie tabel 7.8). Dat kan alleen zijn, maar ook met vrienden, familie, gezin of collega's. Daarnaast is ruim een derde van de sporters lid bij een sportschool of fitnesscentrum of lid van een sportvereniging.

Zowel het aandeel sporters dat alleen sport als het aandeel sporters dat lid is van een sportschool of fitnesscentrum is sinds 1999 aanzienlijk toegenomen. Dit is in lijn met de toename van het aandeel Rotterdammers dat fitnesssporten beoefent. Het aandeel sporters dat lid is van een sportvereniging is in 2011 nagenoeg gelijk aan voorgaande jaren.

Tabel 7.8 Organisatorische verbanden waarin wordt gesport, in procenten van Rotterdammers die minstens 12 keer per jaar sporten

	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011
ongeorganiseerd, alleen/individueel	37	36	38	42	42	43	50
ongeorganiseerd met vrienden, familie, gezin of collega's	51	53	51	50	46	46	49
als klant/lid/cursist bij een sportschool, fitnesscentrum	24	27	31	33	38	36	38
als lid van een sportvereniging	28	35	34	36	40	36	36
als deelnemer aan een georganiseerd sportevenement ⁷	-	-	-	-	11	9	7
georganiseerd door gemeente, sociaal-cultureel werk, sportbuurtwerk	7	8	6	7	6	7	5
georganiseerd door bedrijf/bedrijfssport	5	7	8	7	6	7	5
in het kader van een georganiseerde sportvakantie	5	5	6	7	5	5	3

De helft van de sporters beoefent minstens één sport in les-, trainings-, competitie-, of toernooiverband (zie tabel 7.9). Dit aandeel is groter dan in 1999 en wordt veroorzaakt door een toename van het aandeel sporters dat in les- of cursusverband of in trainingsverband sport (de eerste twee rijen in de tabel). Het aandeel sporters dat in competitie- of toernooiverband sport (de derde en vierde rij) is over de jaren heen nagenoeg gelijk gebleven.

Tabel 7.9 Vorm waarin wordt gesport, in procenten van mensen die minstens 12 keer per jaar sporten

	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011
les- of cursusverband	21	24	24	27	29	29	27
trainingsverband	18	21	20	23	27	24	28
competitieverband	17	17	15	16	18	17	18
toernooiverband	10	11	10	11	12	12	10
geen van de drie meest beoefende sporten in een van bovenstaande verbanden	56	53	54	52	47	49	50

⁶ Gegevens in deze paragraaf zijn gebaseerd op de drie meest beoefende sporten per respondent.

⁷ Deze antwoordcategorie is pas sinds 2007 aan respondenten voorgelegd.

8 Bezoek aan sportevenementen

Ruim vier op de tien Rotterdammers heeft tussen het najaar van 2010 tot het najaar van 2011 een sportevenement in of rond Rotterdam bezocht. Als ook de Grand Départ van de Tour de France wordt meegerekend heeft bijna de helft (46%) van de Rotterdammers een sportevenement bezocht, maar deze vond plaats in de zomer van 2010 en is dus niet meegeteld in dit totaal.

In vergelijking met 2009 is de Bavaria City Racing in 2011 door meer Rotterdammers bezocht, maar trok de Marathon in 2011 juist minder kijkers. Dat de totaaltelling over 2011 wat hoger uitvalt dan over 2009 kan te maken hebben met het feit dat de lijst van evenementen die men kon aankruisen in 2011 wat langer was dan in 2009.

Tabel 8.1 Percentage Rotterdammers dat Rotterdamse sportevenementen heeft bezocht

	2009	2011
Bavaria City Racing	12	16
ABN AMRO Marathon Rotterdam	18	14
Wedstrijden betaald voetbal (Feyenoord, Sparta, Excelsior)	11	13
ABN AMRO World Tennis Tournament	5	5
CHIO Rotterdam (hippische sport)	3	4
Rabobank Zesdaagse Rotterdam	3	3
Andere sportwedstrijden/sporttoernooien in/rond Rotterdam	21	18
Minstens een van de (in totaal 43) sportevenementen	38	41
Grand Départ Tour de France Rotterdam (zomer 2010)	17	

9 Sporten en bewegen in Rotterdam en de rest van Nederland

9.1 Rotterdams en landelijk onderzoek: appels met peren vergelijken?

In dit hoofdstuk wordt getracht de uitkomsten van dit onderzoek te vergelijken met uitkomsten van landelijk onderzoek of onderzoek in andere grote steden. Aan die vergelijking kleeft altijd een aantal haken en ogen. Die haken en ogen hebben onder andere te maken met het feit dat de verschillende onderzoeken niet volledig gelijk zijn, bijvoorbeeld wat betreft:

- onderzoeksperiode
- onderzoeksmethode (met name de veldwerkmethode)
- formulering van de enquêtevraag
- opbouw van de steekproef of respons (bijvoorbeeld naar leeftijd)

Ondanks deze bezwaren kan het toch zinvol zijn om de uitkomsten van verschillende onderzoeken naast elkaar te leggen. De conclusies zijn weliswaar niet altijd spijkerhard, maar toch biedt zo'n vergelijking nuttige inzichten.

9.2 Sportdeelname in andere grote steden

In 2009 heeft het Mulier Instituut een vergelijkende analyse gemaakt van de sportdeelname in een aantal grote Nederlandse gemeenten⁸. Onderstaande tabel laat enkele uitkomsten daarvan zien. De onderzoeksbestanden van diverse gemeentelijke onderzoeken zijn zo veel mogelijk vergelijkbaar gemaakt en volgens dezelfde methode geanalyseerd. De beste vergelijking tussen steden is te maken voor het aandeel mensen dat minstens een maal per jaar aan sport doet in de leeftijdsgroep 18 tot en met 70 jaar. De volgende tabel geeft eerst de "gewone" uitkomsten en vervolgens de uitkomsten wanneer er wordt gecorrigeerd voor de samenstelling van de bevolking naar etniciteit en naar etniciteit plus opleidingsniveau.

Tabel 9.1 Sportdeelname (percentage dat minstens een maal aan sport deed in afgelopen twaalf maanden) in zes grote Nederlandse gemeenten, op basis van onderzoeken gehouden in de jaren 2006 tot en met 2008, 18 t/m 70 jarigen

	Ongecorrigeerd	Gecorrigeerd voor etniciteit	Gecorrigeerd voor etniciteit en opleidingsniveau
Amsterdam	72	73	71
Rotterdam (2007)	68	69	70
Den Haag	67	68	65
Utrecht	78	75	69
Eindhoven	78	77	74
Almere	65	64	63
Gemiddelde van zes steden	71	71	69

Bron: Mulier Instituut, gebaseerd op gemeentelijke onderzoeksbestanden, bewerking: COS

⁸ Remco Hoekman en Remko van den Dool (2009). *Sportdeelname in grote steden: een wereld van verschil?* 's-Hertogenbosch: Mulier Instituut

In de ongecorrigeerde vergelijking komt Rotterdam er niet zo best vanaf, maar wanneer wordt gecorrigeerd voor enkele bevolkingskenmerken, eindigt Rotterdam bovengemiddeld in de top drie van deze zes steden. Deze correctie houdt in dat de sportdeelname wordt vergeleken voor de hypothetische situatie waarin alle zes steden exact dezelfde bevolkingssamenstelling zouden hebben wat betreft etniciteit en opleidingsniveau. Uiteraard is dat slechts een theoretische exercitie, want in praktijk bestaan die verschillen in bevolkingsopbouw nu juist wel en *dus* is de sportdeelname in Rotterdam in praktijk wel degelijk lager dan in steden met veel hoog opgeleiden zoals Amsterdam, Utrecht en Eindhoven.

Hoewel de voorgaande tabel betrekking heeft op onderzoeksuitkomsten van enkele jaren geleden, zullen de conclusies nog steeds geldig zijn. Ook nu nog kunnen we dus stellen dat Rotterdammers weliswaar minder aan sport doen dan inwoners van de meeste Nederlandse steden, maar dat dit geheel verklaard kan worden door de bevolkingsopbouw.

9.3 Andere sport- en beweeguitkomsten

Sportdeelname

Nog kort enkele vergelijkingen tussen Nederland (2007) en Rotterdam:

- Landelijk staan fitness, zwemmen en hardlopen in de top drie van meest beoefende sporten, in Rotterdam is dat ook zo.
- Van de teamsporten is veldvoetbal de populairste sport, zowel in heel Nederland als in Rotterdam.
- Landelijk zijn echter de sportende *kinderen* bijna allemaal lid van een sportvereniging. In Rotterdam geldt dat ook voor een zeer groot deel (78%).

Beweegnormen

Eerder in dit rapport zagen we dat Rotterdammers minder dan de gemiddelde Nederlander voldoen aan de genoemde *beweegnormen*. Rotterdammers zijn juist relatief vaak *inactief*.

Voor sportdeelname is vastgesteld dat de lage score van Rotterdam geheel wordt verklaard door de bevolkingsopbouw. Het ligt voor de hand om te veronderstellen dat dit ook (of op zijn minst deels) opgaat voor de lagere score van Rotterdam op de landelijke beweegnormen.

Bijlagen

BIJLAGE I ONDERZOEKSOPZET, RESPONS EN REPRESENTATIVITEIT

I.1 Onderzoeksopzet, respons en representativiteit in het kort

- In het Vrijetijdsonderzoek 2011 werd een post- en een internetvragenlijst tegelijkertijd toegepast.
- Uit kostenoverwegingen zijn er geen enquêtes mondeling afgenomen, in voorgaande edities werd dat wel in een relatief klein aantal gevallen gedaan.
- Voor het eerst is de vragenlijst opgesplitst in twee vragenlijsten, die daardoor een stuk korter uitvielen, wat de respons (hoogstwaarschijnlijk) behoorlijk ten goede kwam.
- Na het relatief lage responspercentage van het Vrijetijdsonderzoek 2009 is de respons op het VTO 2011 weer in lijn met voorgaande edities. In totaal vulde ruim een op de drie beoogde respondenten de vragenlijst in.
- De representativiteit van de onderzoeksdata ten opzichte van de onderzochte populatie is heel behoorlijk, mede als gevolg van een weging in de data.

I.2 Organisatie van het veldwerk

Begin oktober 2011 ontving een aantal Rotterdammers een brief van burgemeester Aboutaleb met het verzoek om de vragenlijst in te vullen die zij kort daarna zouden ontvangen. Later in de zelfde week ontvingen zij de vragenlijst, met een begeleidend schrijven, opnieuw ondertekend door de burgemeester. Men kon kiezen: de ingevulde vragenlijst per post retourneren of op internet invullen. Door gebruik te maken van persoonlijke inlogcodes werd ervoor gezorgd dat alleen de Rotterdammers die in de steekproef zaten, de vragenlijst op internet konden benaderen en tevens dat iedere respondent de vragenlijst slechts één keer kon invullen. Om de respons te stimuleren, zijn enkele cadeaubonnen verdeeld onder de invullers. Degenen die de niet respondeerden, kregen na enkele weken opnieuw een brief, dit maal namens het Centrum voor Onderzoek en Statistiek, opnieuw vergezeld van een vragenlijst op papier en een persoonlijke inlogcode. In de loop van november 2011 werd het schriftelijke veldwerk afgesloten en werden de vragenlijsten gescand door een hierin gespecialiseerd bedrijf. De online vragenlijst bleef ondertussen nog wel in te vullen. Deze werd pas op 5 januari 2012 afgesloten.

In vorige edities van het Vrijetijdsonderzoek werden onder Rotterdammers die behoren tot een van de vooraf benoemde groepen niet-westerse allochtonen (Surinamers, Antillianen/Arubanen, Turken, Marokkanen en Kaapverdianen) een klein aantal mondelinge enquêtes gerealiseerd. Uit kostenoverwegingen is dat in de editie 2011 niet meer gedaan. Wel zijn deze groepen iets meer dan anderen in de steekproef opgenomen, zoals in de volgende paragraaf duidelijk wordt.

In de editie 2011 is voor het eerst gekozen om de vragen te verdelen over twee vragenlijsten. Voorheen werden alle vragen aan alle respondenten voorgelegd. In de editie 2011 hoefde iedere respondent ongeveer de helft van alle vragen te beantwoorden. Dit is waarschijnlijk een belangrijke verklaring voor de hogere responsbereidheid, vergeleken met de editie van 2009 (verderop in deze bijlage wordt de respons besproken).

I.3 Steekproef

Op basis van de GBA (Gemeentelijke Basisadministratie) is een steekproef getrokken van Rotterdammers in de leeftijd vanaf 13 tot en met 75 jaar. Daarnaast is op verzoek van een van de opdrachtgevers een extra steekproef getrokken onder Rotterdammers in de leeftijd van 76 jaar en ouder.

Op één kenmerk was de basissteekproef bewust niet aselekt. Er is vooraf gekozen voor bepaalde aantallen *per deelgemeente*. Een aantal opdrachtgevers van het VTO heeft verzocht om een dusdanig aantal respondenten, om te komen tot betrouwbare uitkomsten per deelgemeente. Er is gestreefd naar 200 respondenten per deelgemeente, met uitzondering van de kleine deelgemeenten Pernis en Rozenburg. (Voor het kleine Hoek van Holland is wellicht onterecht deze uitzondering niet gemaakt.) Aangezien in de ene deelgemeente meer mensen wonen dan in de andere is een *gestratificeerde* steekproef getrokken. Dit houdt in dit geval in dat een inwoner van de ene deelgemeente meer kans heeft om een vragenlijst te ontvangen dan een inwoner van de andere deelgemeente. Binnen elke deelgemeente was de steekproeftrekking dan wel weer aselekt, dat wil zeggen dat binnen een deelgemeente iedere inwoner in de genoemde leeftijdsklasse evenveel kans had om in de steekproef terecht te komen.

Deze basissteekproef werd nog aangevuld met een klein aantal Rotterdammers die gerekend kunnen worden tot de eerder genoemde etnische groepen. Hierdoor zijn per saldo in verhouding wat meer niet-westerse Rotterdammers benaderd dan zou zijn gebeurd zonder deze ophoging. Omdat juist deze groepen vaak wat minder responderen, was de verwachting dat dit voor de uiteindelijke samenstelling van de respons gunstig zou uitpakken.

Overigens trad nog een lichte vertekening op in de “aselectheid” van de steekproef, doordat niet werkelijk iedere Rotterdammer kans maakte om in de steekproef terecht te komen. Het beleid bij steekproeftrekking, dat ook deze keer werd gevolgd, is dat Rotterdammers die in het betreffende kalenderjaar al eens zijn gevraagd om een vragenlijst in te vullen, niet opnieuw benaderd worden. Hetzelfde geldt voor Rotterdammers die voor de vorige editie van hetzelfde onderzoek (het VTO) waren uitgenodigd. Dit resulteerde in een lichte oververtegenwoordiging van bepaalde groepen, waarvoor uiteraard zonder problemen kon worden gecorrigeerd bij de weging van de onderzoeksdata.

In het VTO 2011 is voor het eerst de deelgemeente Rozenburg meegenomen. Op het moment van het veldwerk van de vorige editie (najaar 2009) was Rozenburg nog een zelfstandige gemeente.

I.4 Respons

De uiteindelijke respons op het VTO 2011 over beide vragenlijsten samen bedraagt 33,6 procent. In de volgende tabel worden de aantallen weergegeven. Het responspercentage is voor de A-lijst (34,7%) iets hoger dan voor de B-lijst (32,2% exclusief en 32,5% inclusief de 76-plussers).

Bij het berekenen van de respons zijn niet de personen meegeteld waarvan de vragenlijst onbestelbaar retour kwam (vanwege bijvoorbeeld verhuizing of overlijden). Als deze personen wel worden meegeteld als non-respondenten, dan dalen de responspercentages tweitiende tot dertiende procentpunt. Overigens zijn de aantallen niet bereikte personen vrij klein, maar dit betreft dan ook alleen degenen waarvan *bekend is* dat zij niet werden bereikt. Daarnaast zullen bijvoorbeeld personen zijn verhuisd, *zonder* dat dit werd teruggemeld.

Bij een landelijk onderzoek als het AVO 2007 wordt negen procent van de aanvankelijke steekproef benoemd als kaderfout of administratieve non-respons en daarom niet meegeteld in de berekening van het responspercentage. Enkele voorbeelden daarvan zijn overlijden, verhuizen of een taalbarrière. In het VTO 2011 wordt dit gedaan bij minder dan één procent van de aanvankelijke steekproef met alleen de actief gemelde gevallen van overlijden of verhuizen als redenen.

Als respons via internet zijn ook de *deels* ingevulde vragenlijsten meegeteld, althans, als ten minste enkele inhoudelijke vragen zijn ingevuld. Worden alleen de *volledig* ingevulde vragenlijsten meegeteld, dan daalt de respons nog heel licht. Dat is niet gedaan en zou ook niet terecht zijn: ook per post worden immers deels ingevulde vragenlijsten geretourneerd en ook deze worden meegeteld in de respons.

Tabel I.1 Respons op het Vrijtijdsonderzoek 2011

	Lijst A	Lijst B zonder 76-plussers	Lijst B met 76-plussers	Totaal A+B met 76-plussers
steekproef	8.550	8.479	8.739	17.289
niet bereikt	75	62	66	141
(waarschijnlijk) bereikt	8.475	8.417	8.673	17.148
respons	2.940	2.709	2.818	5.758
respons %	34,7	32,2	32,5	33,6

Markt- en opinieonderzoeksbureaus hebben alom te kampen met een dalende responsbereidheid. Landelijke enquêtes van bijvoorbeeld het CBS hebben ook juist in de grote steden vaak last van een relatief slechte respons. In dat licht kan de respons op het VTO 2011, hoewel die “slechts” ongeveer een op de drie bedraagt, zeker niet slecht worden genoemd.

I.5 Weging van respondenten

In het vervolg van deze bijlage wordt aan de hand van een aantal persoonskenmerken de representativiteit van de uiteindelijke respondentenbestanden besproken. Daartoe worden kenmerken van de respondenten vergeleken met die van de totale Rotterdamse bevolking van 13 tot en met 75 jaar (dan wel 13-plussers).

Het uiteindelijke respondentenbestand van het VTO vormde aanvankelijk nog geen juiste afspiegeling van de Rotterdamse bevolking. Dat heeft meerdere oorzaken: de stratificatie naar deelgemeente, de ophoging van de steekproef met een aantal Rotterdammers van niet-westerse afkomst en het eerder besproken gegeven dat Rotterdammers die kort daarvoor al voor een enquête werden uitgenodigd geen kans maakten om in de steekproef terecht te komen. (Bij analyses waarbij ook de aanvulling van 76-plussers meetelt, geldt dat ook hun aandeel niet geheel evenredig vertegenwoordigd is.) Bovendien zou er sprake kunnen zijn van selectieve respons, bijvoorbeeld doordat ouderen meer geneigd zijn te responderen dan jongeren. Om toch uitspraken te kunnen doen over de gehele Rotterdamse bevolking, is bij de analyses een weging toegepast. Dat betekent dat de ‘scheve’ verdeling naar persoonskenmerken in het respondentenbestand met behulp van een weegfactor is teruggebracht tot *ongeveer* de verdeling zoals die is in de bevolking van Rotterdam. Daardoor vormt het gewogen respondentenbestand een goede afspiegeling van de Rotterdamse bevolking. De volgende paragraaf gaat daar verder op in.

Het is overigens vrijwel onmogelijk om te komen tot een *volmaakte* afspiegeling van de bevolking. In theorie kan dat, bij gebruik van *extreme* weegfactoren. Dat is echter niet raadzaam, omdat het dan mogelijk is dat enkele personen met een extreem hoge weegfactor een erg zwaar stempel drukken op de totale uitkomsten. Een of enkele afwijkend ingevulde vragenlijsten zouden dan een te sterk effect kunnen hebben op de totaaluitskomsten.

Om de invloed van de weging te beoordelen, is een vergelijking gemaakt met enkele andere onderzoeken: het Aanvullend Voorzieningengebruik Onderzoek 2007 (AVO 2007) en het Mobiliteitsonderzoek Nederland (MON 2008 en MON 2009). De cijfers die zijn vergeleken, staan in de volgende tabel. De waarden van de weegfactoren zelf zijn minder belangrijk dan de *verdeling* van die waarden: de verhouding tussen hoge en lage waarden. Het idee van de gepresenteerde cijfers is dat ze niet al te hoog zouden moeten zijn, omdat dit kan wijzen op een te extreme invloed van de weging op de uiteindelijke onderzoeksuitkomsten. Juist om te beoordelen of deze invloed nu groot of klein is, wordt vergeleken met twee grote landelijke onderzoeken.

Tabel I.2 Enkele statistische kengetallen m.b.t. weegfactoren in AVO, MON en VTO⁹

		derde kwartiel gedeeld door eerste kwartiel	hoogste waarde gedeeld door laagste waarde
AVO 2007	Blauw*	1,5	35
	Groen*	1,6	61
MON	2008	2,6	100
	2009	2,9	100
VTO 2011	A-lijst	3,4	16
	B, zonder 76-plussers	2,6	13
	B, met 76-plussers	2,9	13

* Het AVO kende in 2007 een split half design. De twee varianten worden aangeduid met de kleur van de vragenlijst.

De tabel laat zien dat in het VTO 2011 in verhouding vrij veel personen een weegfactor krijgen die een substantiële invloed heeft, maar ook dat er minder extreme waarden voor deze weegfactoren worden toegepast dan in de genoemde landelijke onderzoeken. De eerste constatering is op zich niet verwonderlijk in een grote stad als Rotterdam (vergeleken met landelijk onderzoek) en is grotendeels het gevolg van de stratificatie in de steekproef. De tweede constatering is alleen maar vertrouwenwekkend. Al met al is de conclusie dat de weegfactoren van het VTO 2011 geen ongewenste verstoringen hebben.

I.6 Representativiteit naar verifieerbare kenmerken

Bij veel inhoudelijke analyses van onderzoeksuitkomsten van het VTO worden de 76-plussers buiten beschouwing gelaten (76-plussers zijn in eerdere jaren in veel analyses ook niet meegenomen). Ook in deze analyse van de representativiteit worden zij daarom buiten beschouwing gelaten, mede ten behoeve van de leesbaarheid. Overigens is die keuze alleen van invloed bij de uitkomsten van lijst B van het VTO 2011, want lijst A werd alleen voorgelegd aan Rotterdammers tot en met 75 jaar.

⁹ Voor de weging in de B-lijst geldt: minimum 0,41 | mediaan 0,57 | maximum 5,19 | eerste kwartiel 0,41 | derde kwartiel 1,08, dit geldt overigens exclusief 76-plussers.

In de volgende tabel is de verdeling naar geslacht weergegeven van de respondenten van het VTO en van de Rotterdamse bevolking op 1 januari 2011. Vrouwen blijken licht oververtegenwoordigd. Dat vrouwen beter responderen is traditioneel en kwam ook voor in het vorige VTO. De verdeling is in de laatste editie iets beter dan voorheen.

Tabel I.3 Verdeling van de respondenten en van de bevolking in Rotterdam (per 1-1-2011) van 13 tot en met 75 jaar naar geslacht, in procenten

	VTO 2007 (gewogen)	VTO 2009 (gewogen)	VTO 2011A (gewogen)	VTO 2011B (gewogen)	Bevolking 2011 (13 t/m 75 jaar)
Man	44	44	46	47	50
Vrouw	56	56	54	53	50
Totaal	100	100	100	100	100

De volgende tabel geeft de verdeling naar leeftijd weer van de respondenten van het VTO 2011 en van de Rotterdamse bevolking op 1 januari 2011.

Tabel I.4 Verdeling van de respondenten en van de bevolking in Rotterdam (per 1-1-2011) van 13 tot en met 75 jaar naar leeftijd, in procenten

	VTO 2007 (gewogen)	VTO 2009 (gewogen)	VTO 2011A (gewogen)	VTO 2011B (gewogen)	Bevolking 2011 (13 t/m 75 jaar)
13 t/m 24 jaar	17	19	18	16	20
25 t/m 44 jaar	39	34	38	36	39
45 t/m 64 jaar	34	35	32	34	31
65 t/m 75 jaar	10	12	12	15	10
Totaal	100	100	100	100	100

Uit de voorgaande tabel blijkt dat de jongste twee groepen enigszins zijn ondervertegenwoordigd en de oudste twee enigszins zijn oververtegenwoordigd. Ook hier geldt: in voorgaande edities was dat doorgaans ook het geval, in ongeveer dezelfde mate. Al met al zijn er wel verschillen tussen de verdeling in de respons in het VTO 2011 en in de bevolking maar deze zijn niet erg groot.

De volgende tabel toont de verdeling van de respondenten en van de Rotterdamse bevolking van 13 tot en met 75 jaar naar etniciteit.

Tabel I.5 Verdeling van de respondenten en van de bevolking in Rotterdam (per 1-1-2011) van 13 tot en met 75 jaar naar etniciteit, in procenten

	VTO 2007 (gewogen)	VTO 2009 (gewogen)	VTO 2011A (gewogen)	VTO 2011B (gewogen)	Bevolking 2011 (13 t/m 75 jaar)
Suriname	7	7	8	8	9
Ned.Antillen/Aruba	2	3	3	2	4
Kaapverdië	2	2	2	2	3
Turkije	6	7	6	6	8
Marokko	5	6	4	5	6
ov. niet-westers	5	6	6	4	8
<i>Subtotaal niet west.</i>	27	31	29	26	37
autochtoon	63	61	60	62	52
EU (25 landen)	5	4	6	9	7
overig westers	4	4	5	3	5
<i>Subtotaal westers</i>	73	69	71	74	63
Eindtotaal	100	100	100	100	100

Het duidelijkste verschil tussen de verdeling in de respondentenbestanden van het VTO en die in de bevolking is de oververtegenwoordiging van autochtonen (dat wil zeggen dat de beide ouders van de respondent in Nederland zijn geboren). Het subtotaal van niet-westerse Rotterdammers dat ruim een derde van de bevolking uitmaakt is wat mager vertegenwoordigd met respectievelijk 29% en 26% in de respondentenbestanden. Overigens is dit aandeel redelijk in lijn met eerdere edities van het VTO. Per afzonderlijke etnische groep zijn de verschillen vrijwel steeds slechts een of twee procentpunt. Dat geldt ook voor de beide groepen westerse allochtonen. Al met al komt de verdeling naar etniciteit in het VTO 2011 redelijk overeen met die in de bevolking en zijn de verschillen met de verdeling in eerdere edities van het VTO gering.

De verdeling naar *deelgemeente* is in het respondentenbestand behoorlijk goed. In voorgaande edities van het VTO zorgde de weging voor een nagenoeg perfecte representativiteit naar deelgemeente. In het VTO 2011 is die perfectie misschien *iets* minder, maar toch zijn de verschillen tussen respondentenbestand en bevolking vrijwel nooit groter dan één procentpunt.

Tabel I.5 Verdeling van de respondenten en van de bevolking in Rotterdam (per 1-1-2011) van 13 tot en met 75 jaar naar deelgemeente, in procenten

	VTO 2007 (gewogen)	VTO 2009 (gewogen)	VTO 2011A (gewogen)	VTO 2011B (gewogen)	Bevolking 2011 (13 t/m 75 jaar)
Rotterdam Centrum	6	6	5	6	6
Delfshaven	12	13	11	12	13
Overschie	3	3	3	4	3
Noord	9	9	9	8	9
Hillegersberg-Schiebr.	6	7	7	7	6
Kralingen-Crooswijk	9	9	9	8	9
Feijenoord	12	12	11	12	12
IJsselmonde	10	10	9	9	9
Pernis	1	1	1	1	1
Prins Alexander	15	15	14	14	15
Charlois	11	11	10	9	10
Hoogvliet	6	6	6	6	6
Hoek van Holland	2	2	3	4	2
Rozenburg	-	-	2	2	2
Totaal	100	100	100	100	100

I.7 Representativiteit: conclusie

Voor zover op verifieerbare kenmerken valt na te gaan, zijn de respondentenbestanden van het Vrijtijdsonderzoek 2011 voldoende representatief voor de totale Rotterdamse bevolking van 13 tot en met 75 jaar. Dit ondanks het feit dat vrouwen, Rotterdammers boven de 45 jaar en autochtonen wat zijn oververtegenwoordigd en mannen, Rotterdammers tot 45 jaar en niet-westerse allochtonen wat zijn ondervertegenwoordigd. Dit is overeenkomstig de reeks onderzoeksbestanden van het VTO, waardoor er in tijdreeksen geen trendbreuken ontstaan als gevolg van verschil in representativiteit.

De geconstateerde goede representativiteit is een belangrijke toevoeging naast het vaak genoemde kengetal van het responspercentage. Immers: het responspercentage is op zichzelf niet zo heel belangrijk, zo lang de respondenten maar een goede afspiegeling vormen van de populatie (de Rotterdammers).

De representativiteit is hier echter alleen weergegeven voor de *verifieerbare* kenmerken. Het feit dat niet iedereen de vragenlijst invult, zou kunnen leiden tot een zekere selectiviteit (maar dan op minder gemakkelijk te verifiëren kenmerken). Voor deze selectiviteit kan een aantal verklaringen worden bedacht, die impliceren dat het vermijden daarvan niet zo simpel is. Zo zijn frequent verhuizende mensen moeilijk te achterhalen, evenals mensen die niet daadwerkelijk wonen op het adres waar ze volgens de gemeentelijke basisadministratie wonen. Dit houdt in een aantal opzichten ook een selectiviteit in. Daarnaast valt niet te vermijden dat een dergelijke vragenlijst voor een aantal mensen te hoog gegrepen is, ondanks de moeite die gedaan wordt om de vragen zo begrijpelijk mogelijk te formuleren. Dat geldt met name voor mensen die de Nederlandse taal slecht beheersen. En ten slotte zal de grote stad een aantal inwoners hebben dat überhaupt minder open staat voor vormen van maatschappelijke participatie zoals het invullen van een gemeentelijke enquête. Overigens wordt een eventuele selectiviteit op niet te verifiëren kenmerken waarschijnlijk deels opgeheven doordat gecorrigeerd is voor wel verifieerbare selectiviteit.

Al met al is de conclusie dat het Vrijtijdsonderzoek 2011 behoorlijk representatieve onderzoeksdata heeft opgeleverd. Overigens kan bij de interpretatie van resultaten rekening worden gehouden met de onvolmaaktheid van de representativiteit, maar de mate waarin deze imperfectie de uitkomsten beïnvloedt, moet niet worden overschat. Het verschil tussen de uitkomst van het daadwerkelijk respondentenbestand en dat van een hypothetisch bestand met een volmaakte afspiegeling van de bevolking, ligt doorgaans in de orde van grootte van de betrouwbaarheidsmarge van de onderzoeksdata (zie Bijlage II).

BIJLAGE II SIGNIFICANTIE EN INTERPRETATIE VAN GEMETEN UITKOMSTEN

II.1 Betekenis van percentages en significantie in het kort

- De betrouwbaarheidsmarges van de onderzoeksbestanden liggen rond 1 á 2 procent.
- Kleine verschillen of afwijkingen kunnen dus niet als werkelijke verschillen worden beschouwd, maar kunnen evengoed zijn veroorzaakt door het toeval.
- De lezer hoeft zich hier niet om te bekommeren: als een verschil niet significant is, wordt het in dit rapport niet als zodanig besproken en als een verschil wel besproken wordt, is het significant.

II.2 Percentages

In de tabellen in dit rapport staan veel uitkomsten weergegeven in de vorm van percentages. Dit is gedaan omdat percentages gemakkelijker onderling te vergelijken zijn dan absolute aantallen. Dat geldt met name wanneer het aantal respondenten van twee te vergelijken groepen verschilt, bijvoorbeeld bij de vergelijking van uitkomsten van twee of meer leeftijdsgroepen.

Metingen via een steekproef leveren een schatting van de werkelijkheid. Het toevalskarakter van de steekproef heeft als consequentie dat de schatting kan afwijken van de werkelijkheid. (Daarnaast zijn ook afwijkingen mogelijk ten gevolge van andere zaken dan het toeval, zoals oververtegenwoordiging van bepaalde respondenten. Zie hierover bijlage I.)

De *mogelijke* afwijking tussen schatting en werkelijkheid ten gevolge van het toeval kan worden uitgedrukt in een betrouwbaarheidsmarge. Gangbaar is het gebruik van een 95-procent betrouwbaarheidsmarge. De betekenis van die marge is dat, indien de steekproef en de meting vele malen zouden worden herhaald, de werkelijke waarde zich in 95 van de 100 gevallen binnen de betrouwbaarheidsmarge zal bevinden.

Een betrouwbaarheidsmarge (dus: de onnauwkeurigheid van de meting) is kleiner naarmate het aantal respondenten groter is, maar verschilt ook met het gemeten percentage. Uitkomsten rond de 50 procent hebben de grootste onnauwkeurigheid. Hoe verder de uitkomst van de 50 procent af zit, des te kleiner is de onnauwkeurigheid. De volgende tabel geeft voor verschillende aantallen respondenten aan, hoe een gemeten percentage van 50 procent (dus voor het ongunstigste geval) moet worden geïnterpreteerd. Ter illustratie is hetzelfde ook te zien voor een meting van 10 procent en van 90 procent.

Een leesvoorbeeld: als in het respondentenbestand van het VTO 2011A (2.940 respondenten) tien procent van de respondenten een bepaald antwoord geeft, moet dit geïnterpreteerd worden als een aandeel waarvan met 95 procent zekerheid vaststaat dat dit ligt tussen de negen en de elf procent¹⁰.

¹⁰ Bij het berekenen van de betrouwbaarheidsmarge bij percentages kan worden uitgegaan van de volgende benaderende formule: De 95%-betrouwbaarheidsmarge is $1,96 \times \sqrt{p(100-p) / (n-1)}$. De p is het gemeten percentage en de n is het aantal respondenten.

Een percentage van 50% heeft in het VTO 2011A een betrouwbaarheidsmarge van $1,96 \times \sqrt{(50 \times 50) / 2.939} = 1,81\%$.

Bij een percentage van 1% hoort in het VTO 2009 een betrouwbaarheidsmarge van $1,96 \times \sqrt{(1 \times 99) / 2.939} = 0,36\%$.

Tabel II.1: De interpretatie van gemeten percentages bij een 95%-betrouwbaarheidsmarge

Bij een aantal respondenten van:	betekent een gemeten uitkomst van ... %	dat de waarde in werkelijkheid ligt tussen de...% en de ...%.	
100	10	4	16
	50	40	60
	90	84	96
500	10	7	13
	50	46	54
	90	87	93
1.000	10	8	12
	50	47	53
	90	88	92
2.940 (VTO 2011 A)	10	9	11
	50	48	52
	90	89	91
2.709 (VTO 2011 B excl.76-plussers)	10	9	11
	50	48	52
	90	89	91
2.818 (VTO 2011 B incl.76-plussers)	10	9	11
	50	48	52
	90	89	91

II.3 Vergelijkingen

Ook bij de vergelijking van percentages of verdelingen (bijvoorbeeld: tussen mannen en vrouwen, of tussen het laatste en het voorgaande VTO) is het mogelijk dat een gemeten verschil wordt veroorzaakt door het toeval. Het gemeten verschil wordt in dat geval 'niet significant' genoemd. Een wiskundige techniek om te bepalen of het verschil tussen twee gemeten percentages significant is, is de zogeheten t-toets. De uitkomsten van zo'n toets zijn niet eenvoudig weer te geven zoals met betrouwbaarheidsmarges is gedaan in de voorgaande tabel. Wel kan gesteld worden, dat de grens tussen 'significant' en 'niet-significant' iets kleiner is dan de som van beide betrouwbaarheidsmarges. Een voorbeeld: iets is niet aantoonbaar toegenomen als het in het VTO 2009 50 procent was en in het VTO 2011 51 procent. Een stijging van 5 procent naar 6 procent is overigens wel weer significant. (Bij deze gemeten waarden zijn de marges wat kleiner.) De boodschap is dan ook dat verschillen of afwijkingen van rond de 1 procent niet als verschillen mogen worden geïnterpreteerd, omdat zij door het toeval kunnen zijn veroorzaakt. De lezer hoeft zich hier niet mee bezig te houden, want in de tekst van dit rapport is hiermee rekening gehouden. Als een verschil niet significant is, is het niet genoemd en als een verschil genoemd is, is het significant.

II.4 Gemiddelden

Ook om te bepalen of het verschil tussen twee gemeten gemiddelden (bijvoorbeeld het verschil tussen twee rapportcijfers) significant is of slechts veroorzaakt is door het toeval kan een t-toets worden verricht. Ook hier verschilt het precieze resultaat van geval tot geval. Dit hangt af van de gemeten waarden en de spreiding rond de gemiddelden. Een makkelijke vuistregel is dat wanneer twee rapportcijfers 0,2 punten of meer van elkaar verschillen, dit meestal significant is. Bij een meting over een *deel* van het respondentenbestand, bijvoorbeeld over alleen de mannen, ligt deze grens natuurlijk hoger. Ook hier is in de tekst van dit rapport rekening mee gehouden.

Gemeente Rotterdam
Servicedienst

Gemeente Rotterdam
Servicedienst
Centrum voor Onderzoek en Statistiek
Blaak 34
3011 TA Rotterdam

Postadres:
Postbus 21323
3001 AH Rotterdam

T (010) 267 1500
E infocos@sdr.rotterdam.nl
I www.rotterdam.nl/onderzoek